

RAZGRANIČENJA MORSKIH PROSTORA U MEĐUNARODNOJ SUDSKOJ I ARBITRAŽNOJ PRAKSI

Prof.dr. Vladimir Đuro Degan
znanstveni savjetnik
Jadranski zavod HAZU

UDK 341.222:341.225.5
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: lipnja 1994.

Uvod (33); Spor o određivanju morske granice u području zaljeva Maine (Kanada/Sjedinjene Američke Države), presuda Vijeća Međunarodnog suda u Haagu izrečena 12. listopada 1984 (36); Određivanje morske granice (Gvineja/Gvineja Bisao), presuda Arbitražnog tribunala od 14. veljače 1985 (45); Spor o epikontinentskom pojasu (Libija/Malta), presuda Međunarodnog suda u Haagu od 3. lipnja 1985 (48); Arbitraža o kanalu Beagle (Argentina/Čile), odluka Arbitražnog suda od 18. veljače 1977 (54); Spor o razgraničenju morskih prostora u području otoka Saint-Pierre-et-Miquelon (Kanada/Francuska), odluka Arbitražnog suda od 10. lipnja 1992 (56); Morsko razgraničenje u području između Grenlanda i Jan Mayena (Danska/Norveška), presuda Međunarodnog suda u Haagu od 14. lipnja 1993 (59); Zaključna razmatranja (62).

UVOD

U raspravi objavljenoj u broju 3-4 (131-132) iz 1991. ovoga časopisa,¹ izložili smo sva pravila međunarodnoga prava o vanjskim granicama pojedinih morskih prostora, kao i o njihovu razgraničenju između susjednih država, i to, bilo da obale tih država leže sučelice ili se njihova kopnena i morska granica nalazi na istoj obali (bočno ili lateralno razgraničenje).

U prije objavljenoj raspravi u broju 100. ovoga časopisa iz 1983.,² izložili smo širi kritički prikaz triju prvih presuda o razgraničnju epikontinentskog pojasa, i to: presude Međunarodnog suda iz 1969. o epikontinentskom pojasu u Sjevernom moru (Njemačka protiv Danske i Nizozemske); odluke Arbitražnog tribunala iz 1977. o epikontinentskom pojasu između Francuske i Ujedinjenog

---

¹ "O granicama na prostorima mora, morskog dna i podzemlja", *Uporedno pomorsko pravo - Comparative Maritime Law 1991*, br. 3-4, str. 175-214.

² "Kriteriji razgraničenja morskih prostora između država", *Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja 1983.*, br. 100, str. 43-84.

Kraljevstva; te presude Međunarodnog suda iz 1982. o epikontinentskom pojasu između Tunisa i Libije.

Kao u malo kojoj drugoj oblasti međunarodnoga prava, sudske presude su imale snažnog utjecaja na stavove i zahtjeve obalnih država. Države čijim je interesima u razgraničenjima to odgovaralo, uzimale su navode iz tih presuda kao iskaze općega običajnog prava već na snazi. One su te svoje stavove i sporove prenijele i na rad Treće konferencije UN o pravu mora, koja je trajala između 1973. i 1982. Ta Konferencija, koja je imala za cilj uređenje cjelokupnoga prava mora, osim režima unutrašnjih morskih voda, nije radila na temelju nacрта pravila unaprijed pripremljenog od nekog neovisnog tijela stručnjaka poput Komisije za međunarodno pravo. Umjesto toga, predstavnici država nastojali su ugraditi svoje suprotne interese u pravila općega ili normativnoga domašaja. Pri tome su morale činiti i neizbježne kompromise.

Rezultat toga cjenkanja jest da su članci 74. i 83. Konvencije UN o pravu mora usvojene u 1982 (dalje: "Konvencija iz 1982"), lišeni bilo kakva sadržaja o tomu kako postići "pravično rješenje" koje je u njima postavljeno kao cilj razgraničenja gospodarskog, te epikontinentskog pojasa³.

*

U ovoj raspravi nastavljamo s kritičkim prikazom - uz naše komentare - sudskih i arbitražnih presuda o razgraničenju morskih prostora izrečenih nakon 1982. Ona je, dakle, nastavak naše rasprave iz 1983. Ali, čitatelja koji se posebno zanima ovim složenim pitanjem upućujemo i na našu gore spomenutu raspravu objavljenu u 1991.⁴

U tom našem prikazu u pojedinostima ćemo opisati samo one odluke Haškog suda i arbitražnih tijela koje su imale za predmet povlačenje granične crte na morskim prostorima, i koje su objavljene.⁵ Ostali sporovi neće biti obuhvaćeni ovim našim prikazom, i to iz razloga kako slijede.

Presudom od 19. prosinca 1978. Međunarodni se sud bio proglasio nenadležnim u vrlo zanimljivoj parnici o epikontinentskom pojasu u Egejskom moru, koju je Grčka bila pokrenula tužbom protiv Turske.⁶ Predmet toga spora ipak ćemo opisati u našim zaključnim razmatranjima.

---

³ Zajednički stavak 1. tih dvaju članaka glasi: "Razgraničenje gospodarskog pojasa (u članku 83: "epikontinentskog pojasa") između država kojih su obale sučelice ili se dodiruju, uređuje se sporazumom na temelju međunarodnog prava, kako je izloženo u članku 38. Statuta Međunarodnog suda, radi postizanja pravičnog rješenja."

⁴ Svi instituti međunarodnog prava mora danas na snazi nakon Konvencije iz 1982, nažalost još nisu postali obvezatnim gradivom na svim našim pravnim fakultetima. To posebno začuđuje zbog činjenice da je u Hrvatskoj kao možda niti u jednoj drugoj zemlji, objavljeno više sustavnih djela iz te oblasti. Čitatelja upućujemo redom na knjige - Davorin RUDOLF: *Međunarodno pravo mora*, Zagreb 1985, 510 str.; isti pisac: *Morski gospodarski pojas u međunarodnom pravu*, Split 1988, 179 str.; isti pisac: *Enciklopedijski rječnik međunarodnog prava mora*, Split 1989, 583 str.; V. Đ. DEGAN: *Međunarodno pravo mora i izvori međunarodnog prava*, Zagreb 1989, 193 str.

⁵ Vidi i sažet prikaz presude Stalnoga arbitražnog suda još iz 1909, u sporu *Grisbadarna između Norveške i Švedske, infra*, n.83.

⁶ *I.C.J. Reports 1978*, pp.4-46.

Arbitražna presuda o kopnenoj i morskoj granici između dvaju Emirata: Dubai i Sharja, izrečena 19. listopada 1981, privukla bi našu pozornost da je objavljena. Pošto je ostala neobjavljena, ona se ne navodi niti kao presedan u kasnijoj sudskoj i arbitražnoj praksi.

Odluka Arbitražnog tribunala od 31. srpnja 1989. o određivanju morske granice između Gvineje Bisao i Senegala⁷ potvrdila je valjanost sporazuma o morskoj granici sklopljenog izmjenom pisama između Portugala i Republike Senegal u okviru Francuske, od 26. travnja 1960. S obzirom na taj zaključak, Tribunal nije bio došao u položaj da povlači novu graničnu crtu na moru između tih dviju država, kako je njihov kompromis to subsidiarno predviđao.

Napokon, Vijeće Međunarodnog suda izreklo je 11. rujna 1992. presudu u sporu o kopnenoj, otočnoj i morskoj granici između El Salvadora i Hondurasa, u kome je intervenirala i Nikaragva.⁸

U toj vrlo opširnoj presudi opet nije bilo došlo do zacrtavanja morske granice. Vijeće Suda, između ostaloga, potvrdilo je postojeće stanje u zaljevu Fonseca. Radi se o historijskom zaljevu u kojemu svaka od tih triju država uživa isključivu suverenost do 3 morske milje od obale. Nad ostatkom prostora toga zaljeva, uključujući i ulaz u njega, tri države i dalje uživaju zajedničku suverenost (*str.616, par.432 (1)*).

Vijeće Suda nije bilo razgraničilo teritorijalno more, epikontinentski i gospodarski pojas triju država od ulaza u taj zaljev u pravcu otvorenog mora, jer je ustanovilo da mu stranke za to nisu povjerile nadležnost. Ono je samo istaklo da te vode zajednički pripadaju svim trima državama, i "da se svako razgraničenje odnosnih morskih prostora mora izvršiti sporazumom, na temelju međunarodnog prava" (*str.617, par.432 (2) i (3)*).

*

Nakon stjecanja svoje neovisnosti, Hrvatska ima nerazgraničene morske prostore u produžetku svoje obale sa susjednim državama Slovenijom i Crnom Gorom ("Saveznom Republikom Jugoslavijom"). Granica utvrđena Sporazumom bivše SFRJ i Italije o razgraničenju epikontinentskog pojasa iz 1968, granica je toga pojasa Hrvatske s tom zemljom u Jadranskom moru. Ali s Italijom nas očekuje razgraničenje gospodarskog pojasa nakon što ga obje države proglase.

Razgraničenje morskih prostora postalo je u sklopu međunarodnog prava mora skoro znanost za sebe. U toj znanosti vrlo važnu ulogu imaju sve sudske i arbitražne presude o morskim, ali i o kopnenim razgraničenjima.⁹ Ovaj i slični prikazi te prakse ne mogu, međutim, zamijeniti čitanje tekstova tih odluka u njihovoj cjelini i na originalnom jeziku. Naime, danas se više nigdje u svijetu ne može biti uspješan profesor međunarodnog javnog prava, a da se ne prati međunarodna sudska i arbitražna praksa u ovoj i u drugim oblastima.

⁷ *Revue générale de droit international public* 1990, No.1, pp.204-275.

⁸ *I.C.J. Reports* 1992, pp.351-618.

⁹ O tom svjedoči i knjiga – Prosper WEIL: *Perspectives du droit de la délimitation maritime*, Paris 1988, 319 str.

SPOR O ODREĐIVANJU MORSKE GRANICE U PODRUČJU ZALJEVA MAINE (Kanada- Sjedinjene Američke Države). Presuda Vijeća Međunarodnog suda u Haagu izrečena 12. listopada 1984.¹⁰

Strane u sporu bile su zatražile od Vijeća Haškog suda da odluči "u skladu s pravilima i načelima međunarodnog prava", koji je pravac jedinstvene morske granice koja razdvaja njihov epikontinentski pojas i ribolovne zone.¹¹ Radilo se, u stvari, po prvi put o razgraničenju gospodarskog pojasa, uključivši njegovo dno i podzemlje. Strane su se naime tijekom postupka usuglasile da će se jedinstvena crta koju će odrediti Vijeće "morati primjenjivati na svaki element nadležnosti (svake) obalne države" (*str.267, par.26*).

Iako su obje parnične strane ujedno i stranke Ženevske konvencije o epikontinentskom pojasu iz 1958, Vijeće je ustanovilo da članak 6. te Konvencije nema "prisilni značaj", čak niti između njezinih stranaka, glede morskoga razgraničenja koje ima za širi predmet od samoga epikontinentskog pojasa (*str.303, par.124*).¹² Taj ugovorni propis nije primjenljiv na jedinstveno razgraničenje morskog dna i vodenog stupa iznad njega jer bi "takvo tumačenje masu morske vode iznad epikontinentskog pojasa učinilo običnim pripadkom njegova dna" (*str.301-302, par.119*).

Najveća vrijednost ove presude, i članova Vijeća koji su je usvojili, jest u uvođenju nekog reda i u razlikovanju između različitih kategorija primjene istinskih načela i pravila međunarodnoga prava, s jedne strane, te pribjegavanja "pravičnim kriterijima", s druge, zatim korištenja "praktičnih metoda" u razgraničenju radi postizanja "pravičnog rezultata" s treće.¹³ Time je ta presuda znatno otklonila nesporzume koje je prema našem mišljenju skrivila presuda Haškog suda iz 1969.¹⁴

¹⁰ *I.C.J. Reports 1984*, pp.246-345. U nastavku ćemo stranice i paragrafe ove i drugih presuda navoditi u samome tekstu.

¹¹ Ribolovna zona, koja se u praksi najčešće proglašavala poput gospodarskog pojasa do udaljenosti od 200 milja od polazne crte, nije sama za sebe općepriznat institut međunarodnoga prava mora. Njezino proglašenje od nekih obalnih država prethodilo je usvajanju Konvencije UN o pravu mora u 1982. Njezinim proglašenjem obalna država stječe u tom prostoru suverena prava, radi istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim prirodnim bogatstvima voda nad morskim dnom, tj. iznad svoga epikontinentskoga pojasa. Kad ta obalna država potom proglašava gospodarski pojas, ona u njega apsorbira uz sva suverena prava ribolovne zone još i ona temeljem epikontinentskog pojasa. Ona uz to stječe jurisdikciju u znanstvenom istraživanju i očuvanju morskog okoliša voda toga pojasa. Stoga ribolovna zona nije suprotna gospodarskom pojasu jer obuhvaća tek dio prava obalne države na temelju gospodarskog pojasa u istom tom prostoru.

¹² Ovdje izlažemo tekst prva dva stavka iz članka 6. te Konvencije: "1. U slučaju, kada isti epikontinentski pojas graniči s područjima dviju ili više država, kojih obale leže sučelice, granica epikontinentskog pojasa između tih država određuje se sporazumom između njih. Ako sporazuma nema i ako posebne okolnosti ne opravdavaju drugu granicu, granica je crta sredine, kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta, od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake pojedine države. – 2. U slučaju, kad isti epikontinentski pojas graniči s područjima dviju susjednih država, granica epikontinentskog pojasa određuje se sporazumom između njih. Ako sporazuma nema i ako posebne okolnosti ne opravdavaju drugu granicu, granica se određuje primjenom načela jednake udaljenosti od najbližih točaka polaznih crta, od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake pojedine države..."

¹³ Predsjednik Vijeća Ago, sudac Mosler i sudac *ad hoc* Cohen glasali su za tu presudu bez ograda. Sudac Schwebel glasao je za presudu uz posebno mišljenje. Sudac Gros glasao je protiv presude i priložio je svoje odvojeno mišljenje:

¹⁴ Vidi naš prikaz, *op. cit.*, *supra*, n.2, str. 45-56.

Vijeće Suda nije, s pravom, izvršilo nikakvu razliku između pojmova "pravila" i "načela" međunarodnog prava, "jer se u ovom kontekstu pod načelima očito podrazumijevaju načela prava, dakle, također i pravila međunarodnog prava" (*str.288-290, par.79*). Ono je prije svega nastojalo utvrditi neka načela i pravila međunarodnog prava primjenljiva na sva morska razgraničenja.

Između raznovrsnih izvora međunarodnog prava predviđenih u članku 38. stavku 1. Statuta Međunarodnog suda (posebno između konvencija, običaja i sudskih rješidaba), Vijeće je pridalo naročiti značaj konvencijama o kodifikaciji prava mora. Naročito zbog toga što se u tim konvencijama "mogu razabrati općeprimjenljiva načela i pravila" (*str.290-291, par.83*).

Ono je ipak iz članka 6. Ženevske konvencije iz 1958. izvelo sljedeće načelo međunarodnog prava: razgraničenje epikontinentnog pojasa koje bi neka država izvršila jednostrano, nesuprotstavljivo je (*inopposable*) u odnosu na druge države zainteresirane razgraničenjem (*str.292, par.87*). Drugim riječima, jednostrano izvršeno razgraničenje ne tiče se drugih susjednih država.

Stoga se svako razgraničenje mora izvršiti sporazumno između odnosnih država, bilo neposrednim postizanjem sporazuma, ili možda alternativnom metodom, ali uvijek na temelju sporazuma, i to primjenom pravičnih kriterija (*str.292, par.89*). Naglašeno je da se tu radi o kriterijima proizašlim iz pravičnosti, ali koji - bilo da ih se kvalificira "načelima" ili "kriterijima", a zbog jasnoće Vijeće daje prednost ovome zadnjem izrazu, "oni sami po sebi nisu načela i pravila međunarodnog prava" (*ibid.*).

Potvrda gore izvedenog pravila - da se razgraničenje mora izvršiti sporazumom - koje je prema mišljenju Vijeća već jasno potvrđeno običajnim pravom i stoga je općenito primjenljivo, te dakle važi u odnosu prema svim državama, kao i u pogledu svih vrsta morskih razgraničenja (*str.292-293, par.90*), Vijeće je našlo u presudi Haškog suda iz 1969 (*str.293, par.91*).

Iako Konvencija iz 1982. u doba izricanja te presude još nije bila stupila na snagu, Vijeće je pronašlo da se načelo koje proizlazi iz simetrije tekstova njezinih članaka 74 (1). i 83 (1). o razgraničenju gospodarskog i epikontinentnog pojasa, može smatrati da je u skladu s općim međunarodnim pravom u toj oblasti. Te dvije odredbe uz to izražavaju potrebu sporazumnog uređenja toga problema, kao i obvezu postizanja pravičnog rješenja (*str.294, par.95*).

Samo je Vijeće na sljedeći način definiralo ono što propisuje opće međunarodno pravo u svim morskim razgraničenjima između susjednih država:

"1. Niti jedno morsko razgraničenje između država kojih su obale sučelice ili se dodiruju ne može jednostrano izvršiti samo jedna od tih država. To razgraničenje mora se tražiti i postići sporazumom, a nakon pregovora vođenih u dobroj vjeri i u istinskoj namjeri da se dođe do pozitivnog ishoda. Ako unatoč tomu takav sporazum ne bude ostvarljiv razgraničenje se mora izvršiti pribjegavanjem trećoj strani koja ima neophodnu nadležnost.

2. U oba slučaja razgraničenje se mora postići primjenom pravičnih kriterija i korištenjem praktičnih metoda, koje, s obzirom na geografsku

konfiguraciju prostora i ostale relevantne okolnosti, osigurava pravičan rezultat." (str.299-300, par.112).¹⁵

O domašaju iskaza iz prve točke raspravljat ćemo kasnije. Nalazimo, međutim, najvrijednijim doprinosom ove presude rasvjetljavanje sadržaja pravičnih kriterija i praktičnih metoda, prikladnih za osiguranje pravičnog rješenja u razgraničenju, te njihova odnosa prema pravilima i načelima međunarodnog prava iz te oblasti.

Za razliku od prethodne prakse Haškog suda, ova presuda posebno naglašava da ni pravični kriteriji, a niti praktične metode, "nisu sami po sebi načela i pravila međunarodnog prava" (str.292, par.89). Međunarodno običajno pravo u oblastima poput ove, može po svojoj naravi predvidjeti tek nekolicinu temeljnih pravnih načela koja su samo upute za postizanje nekoga bitnog cilja (str.290, par.81). Ono u stvari obuhvaća ograničen broj normi, radi osiguranja suživota i životne suradnje između članova međunarodne zajednice (str.299, par.111), i ograničuje se na općenit način na propisivanje kriterija i na uporabi praktičnih metoda prikladnih za ostvarenje tih kriterija (str.300, par.114). Stoga je uzaludna želja izvoditi iz običajnog međunarodnog prava skup već gotovih pravila koja bi se mogla koristiti u rješavanju bilo kojega pitanja razgraničenja koje se može pojaviti. Svaki specifični slučaj morskog razgraničenja je različit od ostalih i on je jedinstven. Upravo to sprječava mogućnost stvaranja nužnih uvjeta za nastanak načela i pravila običajnog prava koja bi predviđala precizne odredbe za probleme poput ovoga (str.290, par.81).

Ne postoji sustavna definicija pravičnih kriterija koji bi se mogli uzeti u obzir pri međunarodnim razgraničenjima na moru. A to bi *a priori* bilo i teško ostvarljivo zbog njihove raznolike adaptabilnosti različitim konkretnim situacijama. Napori u kodifikaciji međunarodnog prava nisu niti dotakli taj problem. Ali, ti kriteriji su se spominjali u argumentaciji stranaka u sudskom postupku, te u sudskim i arbitražnim odlukama.

"...Postoji, na primjer, kriterij izražen klasičnom formulom da zemlja dominira morem; kriterij koji teži u slučajevima kad posebne okolnosti ne iziskuju korekcije, podjelu na jednake dijelove zona u kojima se morska i podmorska područja koja pripadaju obalama susjednih država preklapaju; kriterij da gdje god je moguće ne dođe do zadiranja morskog pravca od obale jedne države u prostor u blizini obale druge države; kriterij koji izbjegava, koliko je moguće, učinak odsijecanja morskog pravca od obale ili dijela obale jedne države u pitanju; i kriterij po kojemu se u nekim okolnostima mogu izvesti posljedice iz nejednakosti u pogledu duljine obala dviju država u istom prostoru razgraničenja." (*Ibid.*, pp.312-313, par.157).

Ali pravičnost tih kriterija "...može se procjenjivati samo s obzirom na okolnosti svakoga slučaja, i sasvim je moguće da se u različitim okolnostima primjenom jednog te istog kriterija dođe do različitih, pa čak i suprotnih zaključaka..." Međunarodno pravo jedino traži da se pri pribjegavanju nekom

¹⁵ Nakon što je Vijeće utvrdilo ono što ono samo smatra pravilima općeg međunarodnog prava u toj oblasti, postavilo je pitanje: Ima li u partikularnom međunarodnom pravu pravila koja obvezuju strane a koja bi ih obvezivala na primjenu nekih posebnih praktičnih metoda? Na temelju savjesne analize, odgovor Vijeća bio je negativan (str. 300-312, par. 115-155).

kriteriju, ili ravnoteži između više njih, vodi računa o uvjetima konkretne situacije. (*str.313, par.158*).

Sasvim je slično s primjenom praktičnih metoda u razgraničenju morskih prostora. Vijeće je glede toga spomenulo sljedeće metode: onu bočne (lateralne) crte jednake udaljenosti, tj. crte sredine; metodu okomice na obalu ili na opći smjer obale; metodu produljenja smjera već postojeće crte razgraničenja unutrašnjih voda, ili produljenja smjera zadnjeg segmenta kopnene granice, ili produljenja općeg smjera te granice. Ali to nabrojane praktičnih metoda prema mišljenju Vijeća nije iscrpljujuće (*str.313, par.159*).

Apstraktne usporedbe različitih metoda najčešće ne daju konkretne rezultate. Davanje prednosti nekoj posebnoj metodi u razgraničenju na vrlo maloj udaljenosti od obale, može ne biti opravdano na velikim udaljenostima, gdje se moraju uzeti u obzir drukčiji činitelji (*str.314, par.160*). Uz to, jedna metoda može se činiti preporučljivom za razgraničenje epikontinentškog pojasa, a druga može biti prikladna za razgraničenje ribolovne zone ili gospodarskog pojasa (*str.314, par.161*). Apstraktno uzevši, ni jedna moguća metoda nema sama po sebi prednost u odnosu na neku drugu (*ibid., str.315, par.162*), i niti jedna ne smije imati prednost u primjeni.

"...U svakom konkretnom slučaju okolnosti mogu na početku ukazivati na neku metodu kao najprikladniju, ali uvijek si valja pridržati mogućnost odricanja od nje u korist neke druge metode ako se to kasnije dokaže opravdanim. Iznad svega treba imati sklonost za prihvaćanjem kombinacije različitih metoda koje se mogu pokazati relevantnima u različitim fazama operacije, i u odnosu na različite segmente crte razgraničenja, kad god se ustanovi da to traže različite okolnosti." (*str.315, par.163*).

Ti zaključci nam se čine opravdanim pa čak i neizbježnima. Oni se ponajprije odnose na složene geografske situacije u razgraničenju morskih prostora u zaljevima i uvalama s pomoću izlomljene crte u više sektora razgraničenja s nagibom pod više kutova. Ali oni pobijaju još jedan stav Suda iz 1969, i to onaj da zadaća razgraničenja epikontinentškog pojasa nije raspodjela njegovih "pravednih i pravičnih dijelova" strankama u sporu.¹⁶ Primjena ukupnosti pravičnih kriterija i izbor između gore opisanih praktičnih metoda navodi na zaključak da se tu prije radi o raspodjeli odnosnih prostora nego li o njihovu razgraničenju u strogom smislu te riječi.

Gore izloženi zaključci svjedoče i o ogromnoj odgovornosti sudskog tijela kojemu je povjerena zadaća razgraničenja morskih prostora. Stranke nekog spora povjeravaju tomu tijelu široku diskrecijsku vlast odlučivanja koja je ograničena malim brojem istinskih pravnih pravila. Stoga nam se sudačka nadležnost u morskim razgraničenjima čini vrlo bliskom odlučivanju *ex aequo et bono*, kako to uz posebne uvjete predviđa točka 2. članka 38. Statuta Međunarodnog suda.

Parnične strane ne mogu ograničiti tu vrlo široku odgovornost i vlast suca zahtijevajući od njega da formulira načela i pravila primjenljiva na njihov spor, i ostavljajući sebi samima da nakon toga sklope sporazum o razgraničenju

¹⁶ O zahtjevu S.R.Njemačke za "pravednim i pravičnim dijelom" epikontinentškog pojasa u Sjevernom moru temeljem distributivne pravde, te o argumentima kojima je Haški sud odbacio taj zahtjev, vidi *op. cit., supra*, n. 2, str. 45, 47-48, i 70.

u skladu s izrečenim načelima i pravilima u presudi. U svim takvim sporovima vrlo mali broj pravnih pravila može se samom sucu pokazati korisnima. On stoga mora obaviti svoju zadaću široko pribjegavajući svojoj pravičnosti *praeter legem*.

Ta široka diskrecijska vlast suca potvrđena je na posredan način i u simetričnim tekstovima članaka 74 (1). i 83 (1). Konvencije iz 1982. Te dvije odredbe predviđaju da se razgraničenje gospodarskog i epikontinentalskog pojasa uređuje sporazumom "na temelju međunarodnog prava, kako je izloženo u članku 38. Statuta Međunarodnog suda", radi postizanja pravičnog rješenja. Opće je poznato da samo točka 1. članka 38. nabroja izvore pozitivnoga međunarodnog prava. Njegova točka 2, koja je također obuhvaćena u tekstovima tih odredbi, predviđa tek mogućnost da stranke povjere Sudu vlast da odlučuje *ex aequo et bono*.

Stoga, ukoliko bi parnične strane povjerile nekom sudskom tijelu vlast da odluči njihov spor primjenom članka 74. ili članka 83. Konvencije iz 1982, sasvim je moguće da on protumači tu svoju nadležnost kao ovlast da taj spor odluči *ex aequo et bono* ako ne pronade ni jedno primjenljivo pravno pravilo u izvorima navedenim u točki 1. članka 38. Statuta Suda. Ali čak i u takvim slučajevima radilo bi se o vlasti suca da spor odluči na temelju pravičnosti *praeter legem*, tj. po svojoj pravičnosti u slučaju praznina u pravu.

Uspoređujući ovdje domašaj vlasti sudskog tijela u takvom sporu s ovlaštenjem da odlučuje *ex aequo et bono*, nikako se ne smije uzeti točnim da je takvo ovlaštenje isto što i vlast suca da se ponaša samovoljno, da se ravna po svojim hirovima ili motivima političke oportunističke, ili da odlučuje na temelju odnosa moći između strana u sporu.¹⁷ Bilo da neki spor odlučuje primjenom pravila pozitivnog prava, ili po pravičnosti *praeter legem*, ili *ex aequo et bono* uz izričitu ovlast stranaka, sudac mora uvijek dati dokaze svoje nepristranosti u odnosu na suprotne zahtjeve stranaka. Zadaća svakoga sudačkog tijela jest izricanje pravde stranama, i to u svim okolnostima.

Uza sve to, ipak je poželjno da su same strane u svakom trenutku svjesne širine vlasti koju povjeravaju sucu ili arbitru kad mu povjere na odlučivanje neki spor o razgraničenju na moru po bilo kojoj pravnoj ili izvanpravnoj osnovi. Njegova je presuda naime najčešće konačna i bez priziva.

*

¹⁷ Charles De VISSCHER: *De l'équité dans le règlement arbitral ou judiciaire des litiges de droit international public*, Paris 1972, p. 23, protumačio je ovlast suca da odlučuje *ex aequo et bono* kao mogućnost da se inspirira prema okolnostima slučaja, bilo motivima svojstvenim pravu – tu dakle dominira *ex aequo* – ili onima praktičnosti, utilitarnosti ili oportunističke – što je sadržano u izrazu *bonum*. Čini nam se međutim da etimologija izraza *ex bono* upućuje prije na dobru savjest suca negoli na oportunističku, koja je uostalom suprotna pojmu *aequitas* kao instrumentu za postizanje pravde. Vidi opširnije – V. D. DEGAN: *L'équité et le droit international*, La Haye 1970, pp. 1-7. I premda se Haški sud u svojoj dosadašnjoj praksi uporno ograđivao od vlasti da odlučuje *ex aequo et bono*, svaki put kad je htio pojačati utisak svoje nepristranosti u primjeni prava, čini nam se da ti njegovi negativni stavovi o toj vlasti neće biti nimalo odlučujući ako mu stranke jedanput zaista povjere da neki njihov spor odluči *ex aequo et bono*. Tada će on dati sve od sebe da dokaže svoju nepristranost, kao i da pruži dokaz da je strankama izrekao pravdu.

Valja nam se osvrnuti na prvo opće pravilo kako ga je ustanovilo Vijeće, a koje je prema njegovu mišljenju primjenljivo u svim morskim razgraničenjima. Prema tom pravilu niti jedno morsko razgraničenje između država kojih su obale sučelice ili se dodiruju ne može jednostrano izvršiti samo jedna od tih država. Stoga se svako razgraničenje mora tražiti i postići sporazumom, "nakon pregovora vođenih u dobroj vjeri i u istinskoj namjeri da se dođe do pozitivnog ishoda".

Pošto se prema mišljenju Vijeća ovdje radi o pravilu općega međunarodnog prava, ova pravna obveza svih država svijeta čini se ekvivalentom onoga što se naziva *pactum de contrahendo*, a što stranke ponekad uglavljaju dvostrano.

Dva Haška suda su se u više navrata izjašnjavala o domašaju te specifične obveze. Može se čak uočiti izvjestan razvoj u stavovima Suda o tom pitanju.

Stalni sud međunarodne pravde izjavio je između ostaloga u svom savjetodavnom mišljenju iz 1931. o *Željezničkom prometu između Litve i Poljske*, da "obveza pregovaranja ne podrazumijeva i obvezu postizanja sporazuma".¹⁸ A Međunarodni sud je bio u svom savjetodavnom mišljenju o *Međunarodnom položaju Jugozapadne Afrike* iz 1950. još restriktivniji. On je ustvrdio da članci 75. i 77. Povelje Ujedinjenih naroda ne podrazumijevaju čak niti "pravnu obvezu država mandatora da sklope ili da pregovaraju" o sporazumu o starateljstvu.¹⁹

U novijim sporovima o razgraničenju epikontinenteskog pojasa, kompromisi (pristatne pogodbe) njihovih stranaka također su bili neka vrsta *pacta de contrahendo*. Parnične strane su tražile od Haškog suda da odluči o tome koja su načela i pravila međunarodnog prava primjenljiva na razgraničenje spornih morskih prostora. Ali su one tim kompromisima ujedno preuzele obvezu da na temelju primjene tako utvrđenih načela potom sklope ugovor o granicama. I već u svojoj prvoj presudi iz 1969. Sud je formulirao svoje prvo "pravično načelo", tj. obvezatno pravno pravilo, po kojemu su "stranke dužne da poduzmu pregovore sa svrhom da postignu sporazum, a ne samo da obave postupak formalnih pregovora".²⁰

Vijeće Suda uzdiglo je, međutim, tu specifičnu obvezu na razinu pravila općega međunarodnog prava, očito se pri tom inspirirajući i tekstovima članaka 74 (1). i 83 (1). Konvencije o pravu mora iz 1982.

Ali taj iskaz Vijeća, jednako kao i članci 74. i 83, uzrokuju mnoge praktične probleme kojih članovi Vijeća možda i nisu bili svjesni kada su ga usvajali.

---

¹⁸ C.P.J.I., *Série A/B*, No. 42, p. 116.

¹⁹ C.I.J. *Recueil* 1950, p. 140.

²⁰ I.C.J. *Reports* 1969, p. 48, par. 85, a). U presudi iz 1982, Sud je protumačio članke 2. i 3. kompromisa stranaka kao svoju zadaću da s preciznošću utvrdi praktičnu metodu primjene utvrđenih načela i pravila, na način da stručnjaci dviju država potom ne trebaju pregovarati o samom razgraničenju (*Reports* 1982, p. 40, par. 30). Stoga je u presudi iz 1985. o *Zahtjevu za revizijom i tumačenjem* te presude iz 1982, Sud zaključio da članak 2. toga kompromisa "nije tek *pactum de contrahendo*. Strane su se obvezale, ne samo da sklope ugovor, nego da pri tom primijene načela i pravila koja Sud bude naznačio u svojoj presudi iz 1982". (*Reports* 1985, p. 218, par. 48). Sud je ipak kasnije u toj istoj presudi potvrdio svoj stav iz 1969. da: "Obveza na pregovaranje pretpostavlja za one koji su je preuzeli i obvezu ponašanja na način da pregovori imaju smisla, što nije slučaj kada neka od stranaka uporno ustrajava na svome stavu, a da ne razmišlja o njegovoj promjeni" (*ibid.*, p. 229, par. 67).

Prije Konvencije iz 1982, i prije presude Vijeća iz 1984, opće međunarodno pravo nije nametalo državama nikakvu pravnu obvezu da postignu konačno rješenje svih svojih sporova, bilo u pregovorima ili na drugim način.²¹ To je pravo jedino obvezivalo države da se u svojim međunarodnim odnosima uzdržavaju od prijetnje silom ili uporabe sile, što podrazumijeva pozitivnu obvezu da sve svoje međunarodne sporove rješavaju isključivo mirnim sredstvima. Ali izbor načina rješavanja ovisio je o obostranom sporazumu spornih strana.

Postavlja se stoga pitanje: Jesu li Konvencija iz 1982. i presuda iz 1984. bile u stanju polučiti radikalnu promjenu općega međunarodnog prava u tom pogledu? U pitanju je, dakle, pravna obveza opće naravi postizanja konačnih sporazuma u svim morskim razgraničenjima.

Još je značajnije što ni članci 74. i 83. Konvencije iz 1982, a niti Vijeće Haškog suda, nisu precizirali posljedice po državu koja odbije poštivati tu obvezu pregovaranja da bi se postiglo pravično rješenje. Arbitražna komisija Konferencije o bivšoj Jugoslaviji izrekla je sličnu obvezu država sljednica na pregovaranje i na pravično uređenje sporazumom, svih pitanja sukcesije.²² Ali je Komisija tomu dodala da kad neka država odbije surađivati, ona tim uključuje svoju međunarodnu odgovornost sa svim pravnim posljedicama koje iz toga proizlaze. I to posebno s posljedicom da povrijeđene države sljednice imaju pravo protiv nje poduzimati protumjere u skladu s međunarodnim pravom, koje ne uključuju uporabu oružane sile.²³ Ništa ne ukazuje na to da bi iste takve posljedice nastale po obalnu državu koja bi odbila pregovarati i sklopiti sporazum o pravičnom razgraničenju nekoga morskog prostora s njoj susjednim obalnim državama.

*

Iz različite naravi epikontinentnog i gospodarskog pojasa proizlazi još jedan problem o kojemu simetrični propisi članaka 74 (1). i 83 (1) Konvencije iz 1982. ne vode računa. Dok svaka obalna država ima svoj epikontinentni pojas *ipso facto* i *ab initio*, gospodarski pojas se mora proglasiti, i to ili jednostrano ili na drugi način. Prije toga proglašenja, vode iznad morskog dna koje čini epikontinentni pojas, kao i njihova površina, dio su otvorenog mora. Potpuno je jednako s vanjskim morskim pojasom.

Stoga obveza razgraničenja tih prostora sporazumom podrazumijeva da su sve obalne države u pitanju već proglasile gospodarski, ili vanjski pojas, ili oba. Dakle, ako neka obalna država na Sredozemlju ili na drugom uskom moru poput Jadranskog, proglasi svoj gospodarski pojas, a susjedne obalne države to ne namjeravaju učiniti ili se tome proglašenju iz nekih izvanpravnih razloga čak protive, ta obalna država u tom početnim razdoblju nije uopće u

---

²¹ Lucius Caflisch ispravno primjećuje da je "svaka neovisna država slobodna... da sklopi ili da odbije sklapanje nekog ugovora". Cf., DUPUY-VIGNES (Ed.): *Traité du nouveau droit de la mer*, Paris-Bruxelles 1985, str. 423. i 408.

²² Cf., Opinion No. 9, Paris, 4 July 1992, par. 4. *International Legal Materials* 1992, No. 6, pp. 1524-1525.

²³ Cf., Opinion No. 12, Paris 16. July 1993, par. 2. *International Legal Materials* 1993, No. 6, p. 1590.

mogućnosti postići s njima sporazum o njegovu razgraničenju. Postavlja se stoga pitanje: Do koje širine ona može zakonito uživati svoja suverena prava i jurisdikciju? Na to Konvencija iz 1982. ne daje odgovor.²⁴

Postavlja se nadalje pitanje navodne obveze pregovaranja, radi razgraničenja teritorijalnog mora u tjesnacima koji služe međunarodnoj plovidbi, a nisu širi od 24 morske milje. Sve države svijeta uživaju pravo prolaska takvim tjesnacima. Iz istih tekstova članaka 12 (1). Ženevske konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu iz 1958. i članka 15. Konvencije iz 1982, može se izvesti zaključak o postojanju općega običajnog pravila o razgraničenju teritorijalnog mora. U slučaju da se niti jedna obalna država na takvom tjesnacu ne može ili ne želi pozvati na historijski naslov ili na druge posebne okolnosti, tada ne postoji nikakva obveza pregovaranja. Svaka obalna država smije u tim okolnostima jednostrano protegnuti svoje teritorijalno more do crte sredine. A to njezino jednostrano proglašenje granice imat će u tim uvjetima učinak *erga omnes*.

Postoji također praznina u ugovornim propisima o razgraničenju voda u tjesnacima koji služe međunarodnoj plovidbi, a u svom najužem dijelu su širi od 24 milje. U takvim tjesnacima postoji put otvorenim morem ili put kroz gospodarski pojas, a ponekad i kroz vanjski pojas. Usput rečeno, Konvencija iz 1982. ne predviđa nikakvo pravilo o razgraničenju vanjskog pojasa.

Primjena članka 74 (1). Konvencije iz 1982. nameće u tim geografskim situacijama posebne probleme. U slučaju kad sve obalne države na takvom tjesnacu proglase svoj gospodarski pojas, one u tom prostoru stječu važnu jurisdikciju nad stranim trgovačkim i ribarskim brodovima u njihovu prolasku, a naročito u pogledu zaštite i očuvanja morskog okoliša. Neke obalne države mogu tu svoju jurisdikciju u tim međunarodnim tjesnacima i zlouporabiti. A prostori gospodarskog pojasa u takvome tjesnacu ostat će nerazgraničeni sve dok odnosne obalne države ne sklope sporazum o njegovu razgraničenju.²⁵

Preostaje nam dakle samo nada da će sve obalne države na svim takvim tjesnacima, bilo da su stranke Konvencije iz 1982. ili ne, poduzeti pregovore u dobroj vjeri i u istinskoj namjeri da postignu pozitivni ishod, ili da će u suprotnom slučaju sklopiti kompromis o pribjegavanju trećoj strani da donese konačnu presudu o razgraničenju.

*

Čini se da Vijeće Suda nije postiglo veći uspjeh niti u primjeni gore opisane pravne osnove pri određivanju morske granice u zaljevu Maine.

Obje parnične strane suglasile su se s činjenicom da je geološka struktura slojeva koji se protežu cjelinom kontinentalne orubine uz obalu Sjeverne

²⁴ Vidi naš stav u slučaju kad postoji sporazum o granicama epikontinentalskog pojasa, *op. cit.*, *supra*, n. 1, str. 176-177.

²⁵ Vidi našu raspravu - "Režim plovidbe i preljetanja Otrantskim vratima prema Konvenciji UN o pravu mora iz 1982", *Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja 1985*, br. 105-106, str. 17-36.

Amerike ista (*str.273, par.44*). Stoga su geološki, kao i geomorfološki činitelji područja zaljeva Maine bez značaja za njegovo razgraničenje.²⁶

Vijeće Suda je na isti način odbacilo razgraničenje koje bi vodilo računa o trima različitim oceanografskim i ekološkim sustavima u tome zaljevu, što su zagovarale Sjedinjene Države (*str.276-277, par.51-54*). Sjedinjene Države su nastojale da si osiguraju pri tomu razgraničenju čitav plićak (bank) Georges, bogat jastozima. Kanada se u tom sporu međutim zalagala za primjenu crte sredine.

Tako su na kraju geografske značajke prostora razgraničenja uzete kao odlučujuće:

".../Z/a svrhe razgraničenja... međunarodno pravo... ograničuje se općenito na primjenu pravičnih kriterija koje ono samo ne definira, ali koje treba odrediti s obzirom na bitne geografske značajke toga područja. To će se postići jedino ukoliko Vijeće na temelju tih kriterija razmotri povlačenje crte razgraničenja koja treba i koja mora uzeti u obzir i druge pogodne kriterije - i to uvijek u primjeni nekoga pravnog pravila - , da bi se uvjerilo da je postiglo pravičan rezultat." (*str.278, par.59*).

Područje zaljeva Maine ima grubo uzevši oblik izduženog pravokutnika, koje je s tri strane okruženo kopnom. Međunarodna granica dviju država nalazi se u blizini sjeverozapadne točke toga pravokutnika.

Vijeće Suda zaključilo je da crta razgraničenja ne može biti povučena u istom pravcu (*str.331, par.207*). U prvom sektoru razgraničenja, najjuvucenijem u zaljevu i najbližem točki kopnene granice dviju država, nikakve posebne okolnosti prema njegovu mišljenju ne suprotstavljaju se podjeli područja preklapanja (*la zone de chevauchement, area of overlapping*), koliko je moguće na ravne dijelove (*str.331-332, par.209, 210*). Vijeće je u tom sektoru povuklo blago korigiranu crtu jednake udaljenosti.

Ali suočeno s geografskom stvarnošću koja se sastoji u nejednakosti duljine obala dviju susjednih država, Vijeće je našlo potrebnim da u drugom sektoru korigira tu crtu sredine iz prvoga. Pri tome je u načelu odbacilo ideju razmjernosti (proporcionalnosti) u pogledu duljine odnosnih obala Sjedinjenih Država i Kanade.

"...Ali to nikako ne sprječava primjenu pomoćnog kriterija da bi se izišlo u susret potrebi da se na temelju uočenih nejednakosti, na prikladan način korigiraju pretjerane posljedice primjene glavnog kriterija." (*str.335, par.218*).

Čini se da je na kraju krajeva proporcionalnost ipak bila prevladajuća, ali na način koji se ne čini nimalo prikladnim. Duljina obala Sjedinjenih Država u tom zaljevu izmjerena je na oko 284 morske milje. Pri mjerenju kanadske obale Vijeće je uračunalo i znatan dio obale kanadskog zaljeva Fundy, čiji prostor nije bio dijelom područja razgraničenja, ali koji po mišljenju Vijeća ipak čini dijelom zaljeva Maine. Tako izmjerena, obala Kanade čini 206 milja i razmjer između duljine obalnih pročelja (fasada) dviju država postala je 1,38 prema 1 (*str.335-336, par.221, 222*). Vijeće je tu proporciju uzelo u obzir pri

²⁶ Vidi stavove stranaka i Haškog suda o tomu u parnici između Tunisa i Libije presuđenoj u 1982, *op. cit., supra*, n. 2, str. 65-67.

određivanju položaja drugog segmenta crte razgraničenja koju je očito povukla u korist Kanade (*str.335-337, par.221-223*).

I u trećemu segmentu, najduljem u čitavom prostoru razgraničenja, koji izlazi iz zaljeva Maine i prostire se u pravcu otvorenoga mora, Vijeće je zacrtalo okomicu na crtu ulaza u zaljev (*str.337-338, par.224*). Ta crta u stvari je produljena crta iz drugoga segmenta u istom pravcu.

Nije se lako oteti utisku da primjena kriterija proporcionalnosti u morskim razgraničenjima daje sucu preširoku diskrecijsku vlast, koja je i bez toga vrlo velika.

Vijeće je napokon htjelo,

"...uvjeriti se da se ukupni rezultat, iako je proizašao iz primjene pravičnih kriterija i korištenja prikladnih metoda da bi im se pridao konkretan učinak, neočekivano ne pokaže radikalno nepravičnim, tj. da bi mogao polučiti katastrofalne posljedice po opstanak i gospodarski napredak stanovništva zemalja u pitanju" (*str.342, par.237*).

Ono je zatim samo sebe uvjerilo da takva opasnost ne postoji. Kanada i Sjedinjene Države imaju vrlo dugotrajnu tradiciju prijateljske i plodne suradnje u oblasti pomorstva. Prema mišljenju Vijeća one će biti u stanju prevladati sve moguće teškoće i usvojiti prikladne mjere (*str.344, par.240*).

Povučena crta razgraničenja dodijelila je na taj način Kanadi dio plićaka Georges, a što je ribolovna industrija Sjedinjenih Država uzela svojim porazom.²⁷

ODREĐIVANJE MORSKE GRANICE (*Gvineja - Gvineja Bisao*). *Presuda Arbitražnog tribunala od 14. veljače 1985.*²⁸

Strane u sporu bile su se sporazumjele u članku 2. svoga kompromisa da će Tribunal odlučiti "u skladu s primjenljivim pravilima međunarodnog prava" o sljedećem pitanju: Određuje li Konvencija od 12. svibnja 1886. između Francuske i Portugala morsku granicu između odnosnih posjeda dviju država u Zapadnoj Africi, te potom, "koji je smjer crte razgraničenja morskih područja dviju država?".

Tribunal je najprije ustanovio da Konvencija iz 1886. nije odredila granicu na moru između dvaju posjeda u Zapadnoj Africi (*str.181, par.86*).

Arbitražni tribunal se u ovoj presudi u potpunosti priklonio zaključcima Vijeća Haškog suda iz 1984, a naročito onome da običajno međunarodno pravo može u toj oblasti predvidjeti "samo neka temeljna pravna načela sa smjernicama koje treba slijediti imajući u vidu neki bitni cilj".

Tribunal je potom na sljedeći način precizirao primjenljivo pravo u ovom sporu:

"...Bitni cilj koji si je odredio Tribunal sastoji se u postizanju pravičnog rješenja, pozivajući se na članke 74. točka 1. i 83. točka 1. Konvencije

²⁷ Cf., Levi E. CLAIN: "Gulf of Maine - A Dissapointing First in the Delimitation of a Single Maritime Boundary", *Virginia Journal of International Law* 1985, No. 3, pp. 591-608.

²⁸ Cf., *Reports of International Arbitral Awards* (RIAA), vol. XIX, pp. 149-196.

od 10. prosinca 1982. o pravu mora. To je pravilo međunarodnog prava koga su priznale stranke i koje se nameće Tribunalu. Ali njegova primjena u ovome slučaju zahtijeva pribjegavanje činiteljima i primjenu metoda čiji izbor ovisi od vlasti Tribunala..." (*str.182, par.88*).

Ali ni ovo se tijelo nije moglo suzdržati od već poznate ograde: "To ipak ne znači da Tribunal uživa diskrecijsku vlast ili da je ovlašten odlučivati *ex aequo et bono*. On će se oslanjati na motive prava" (*ibid.*)

*

Tribunal je u ovom sporu uzeo u obzir geografski položaj obala dviju država. Ali da bi postigao pravičan rezultat on je razmotrio geografski položaj obala i više susjednih država na zapadnoj obali Afrike. "Razgraničenje koje smjera da postigne pravični rezultat ne može zanemariti ostala razgraničenja koja su već izvršena ili ih tek treba izvršiti u tome istom području" (*str.183, par.93*).

Općenito uzevši,

"...Tribunal ne može u svojoj procjeni uzeti u obzir razgraničenje koje nije proizašlo iz pregovora ili iz čina slične naravi, a u skladu s međunarodnim pravom..." (*str.183, par.94*).

To je u ovom slučaju bila crta razgraničenja koju je Gvineja propisala jednostrano u odnosu na Sijera Leone, a koja slijedi usporednik geografske širine, koju ova druga nije bila službeno priznala (*ibid.*). Isto je i u pogledu ravnih polaznih crta za mjerenje širine teritorijalnoga mora koje je svaka parnična strana za sebe povukla jednostrano (*str.184, par.96*).

Ako se obale svake od strana u sporu ispitaju pojedinačno, zapaža se da je, uzimajući u obzir otočje Bijagos, oblik obale Gvineje Bisao konveksan, dok je oblik obale Gvineje konkavan. Ali ako se obale tih dviju država promatraju kao cjelina, vidi se da su one konkavne. Ta se značajka još više pojačava kad se uzme u obzir i obala Sijera Leonea prema jugu (*str.187, par.103*). Ali je čitava obala Zapadne Afrike nesumnjivo konveksna.

"...Iz toga aspekta Tribunal procjenjuje da se razgraničenje morskih prostora treba izvršiti slijedeći neki od pravaca koji bi vodio računa o toj okolnosti. Ti pravci mogu biti raznoliki. Ideja vodilja koja bi u ovome sporu smjerala ka pravičnom rezultatu odbacuje sustav usporednika koji brani Gvineja i čija granica na usporedniku 10 stupnjeva i 40 minuta sjeverne širine čini takav primjer. Ali ta ideja odbacuje i crtu sredine kako ju sagledava Gvineja Bisao. Ona upućuje na razgraničenje koje se uklapa u postojeća i u buduća razgraničenja čitavog toga područja." (*str.189, par.108*).

Tribunal je definirao "odgovarajuću obalu" strana u sporu koju treba uzeti u obzir pri razgraničenju, od rta Roxo na sjeveru (na obali Gvineje Bisao), do blizine točke Sallatouk na jugu (u Gvineji) (*str.183, par.95*). Ta obala obilježena je nazočnošću brojnih otoka. I taj reljef u produžetku te obale vrlo je važan pri razgraničenju morskih prostora. Prema mišljenju Tribunala valja razlikovati tri vrste tih otoka:

- a) obalne otoke, koji su od kopna razdvojeni morskim rukavcima male širine i koji su za oseke često povezani s kopnom, valja uzeti sastavnim dijelovima kopna;
- b) otoci Bijagos (koji pripadaju Gvineji Bisao) od kojih je najbliži kopnu udaljen 2 milje, a onaj najdalji 37 milja, međusobno nisu udaljeniji od 5 milja. Ako se na njih primijeni pravilo od 12 milja priznato od stranaka, oni imaju svoje teritorijalne vode, povezane međusobno, kao i s kontinentom;²⁹
- c) ima napokon prema jugu više raspršenih otoka u središtu morskih uzvisina (Poilao, Samba, Sene, Alcatraz), od kojih se neki mogu uzeti u obzir pri povlačenju polaznih crta za mjerenje širine teritorijalnog mora (*str.183-184, par.95*).

Na temelju toga geografskog stanja Tribunal je izveo ovaj zaključak:

"Ako je nesporno da razgraničenje koje valja obaviti, mora na jedan ili na drugi način ostaviti svakoj državi otoke nad kojima ona ima suverenost, ne preostaje drugo nego da u potrazi za općenitim kriterijima koje valja primijeniti, treba uzeti u obzir naročito otoke pod a) i pod b)."
(*atr.184, par.95*).

Vidjet ćemo međutim da je u povlačenju crte razgraničenja Tribunal uzeo također u obzir nenaseljeni otok Alcatraz, koji je inače svrstao u kategoriju pod c).

U području "odgovarajuće obale" svaka strana u sporu ima oko 154 milje svoje obale. Pri bočnom razgraničenju takvo se stanje može smatrati skoro idealnim. Ali je Tribunal ipak primijetio da ako se otočje Bijagos ne bi uzelo u obzir, obala Gvineje Bisao ne bi iznosila više od 128 milja. Radi se dakle o koeficijentu 20%. Ipak se po mišljenju Tribunala strane trebaju smatrati da imaju obale iste duljine (*str.184-185, par.97*).

Suočen s tim geografskim stanjem Tribunal je u povlačenju crte razgraničenja odabrao korištenje morskog pročelja (fasade).

Postoje međutim dva morska pročelja. Prvo čini ravnu crtu između rta Roxo i točke Sallatouk, dakle između dviju krajnjih točaka "odgovarajuće obale" samih parničnih strana. Drugo pročelje čini ravnu crtu koja spaja točku Almadies na senegalskoj obali i rt Schilling u Sijera Leoneu. Taj sustav po mišljenju Tribunala najbolje odgovara općoj konfiguraciji zapadne afričke obale kao okolnost o kojoj valja voditi računa (*str.189-190, par.110*).

Poštujući najprije "južnu granicu" utvrđenu Konvencijom iz 1886, Tribunal je priznao otoku Alcatraz koji pripada Gvineji 12 morskih milja teritorijalnih voda, "ali ne uzimajući ipak u obzir grebene". U nastavku je zacrtao okomicu na crtu povučenu između točaka Almadies i rta Schilling u pravcu otvorenog mora. To je ravna crta s azimutom 236 stupnjeva (*str.190, par.111*).

*

---

²⁹ Možemo se ipak zapitati zašto Tribunal nije izričito priznao te prostore kao unutrašnje vode Gvineje Bisao, obuhvaćene ravnim polaznim crtama.

Tribunal je potom raspravljao o posebnim okolnostima kako bi "provjerio je li odabrana crta postigla pravični rezultat" (*str.190, par.112*).

Uzevši u obzir svoju zadaću povlačenja jedinstvene crte razgraničenja teritorijalnih voda, gospodarskoga i epikontinenteskog pojasa, Tribunal nije vodio računa o kriteriju prirodnog produžetka. "Radi se o jednom te istom pojasu proizašlom iz iste geološke povijesti i, općenito uzevši, s istim fizičkim svojstvima" (*str.192, par.116*). Varijacije u reljefu epikontinenteskog pojasa nisu uostalom dovoljno poznate (*str.192, par.117*). Stoga je i u ovom sporu kriterij udaljenosti preostao kao jedino važan.

Što se tiče kriterija proporcionalnosti glede dodijeljenih morskih prostora svakoj od strana, postoji jedan u odnosu prema kopnenoj masi svake države, i drugi u odnosu na duljinu njihovih obala. Prvi kriterij u ovom slučaju ne čini važnu okolnost, jer "sve ovisi o njihovim morskim pročeljima i načinu na koji se pojavljuju" (*str.192-193, par.118, 119*).

Tribunal je sam sebe zadovoljio postignutim rezultatom što se tiče kriterija proporcionalnosti, ističući da se tu "ne radi o matematičkoj, nego o pravnoj jednakosti" (*str.192, par.118*).

Što se tiče ekonomskih okolnosti,

"Tribunal ustanovljuje da su i Gvineja i Gvineja Bisao dvije države u razvoju, suočene s velikim gospodarskim i financijskim teškoćama koje bi se povećanjem izvora iz mora mogle ublažiti. Svaka od njih s pravom nastoji da iz postojećih i potencijalnih bogatstava izvuče dobit na dobrobit svoga naroda. Sigurno ne više od Međunarodnog suda u parnici o *Epikontinenteskom pojasu (Tunis/Libijska Arapska Džamahirija)*... Tribunal nije stekao uvjerenje da gospodarski problemi čine posebne okolnosti o kojima bi trebalo voditi računa pri razgraničenju.³⁰ Pošto je samo postojeća procjena u zadaći Tribunala, ne bi bilo ni pravedno a ni pravično zasnivati razgraničenje na procjeni podataka koji su podložni promjenama u funkciji činitelja od kojih su neki hazardni." (*str.193-194, par.122*).

Tribunal nije uzeo u obzir niti okolnost koja proizlazi iz sigurnosti, jer ni gospodarski, a ni epikontinenteski pojas nisu pojasevi suverenosti. Uostalom, "svaka država nadzire morske prostore smještene nasuprot svojih obala i u njihovu susjedstvu" (*str.194, par.124*). Stoga nam se čini da će sigurnost i ubuduće biti rijetko kada važna kod bočnih razgraničenja.

Granica povučena ovom presudom može se smatrati uzoritim pravičnim rješenjem. Njen je tekst bogat pravičnim prosudbama od kojih će neke biti nedvojbeno važne i u budućoj praksi morskih razgraničenja, posebice onih bočnih.

SPOR O EPIKONTINENTSKOM POJASU (*Libija - Malta*). Presuda Međunarodnog suda u Haagu 3. lipnja 1985.³¹

I ta je parnica imala također predmet razgraničenje samoga epikontinenteskog pojasa. I kao u prethodnim sporovima koje je Haški sud bio odlučio u

³⁰ Cf., *op. cit.*, *supra*, n. 2, str. 72-73.

³¹ *I.C.J. Reports 1985*, pp. 13-58.

1969. i 1982. u svom punom sastavu, stranke su si pridržale pravo da sklope sporazum o razgraničenju u skladu s presudom Suda (čl.III. kompromisa). Zadaća Suda je i u toj parnici bila odlučiti o sljedećem pitanju: "Koja su načela i pravila međunarodnog prava primjenljiva na razgraničenje..." područja epikontinentnog pojasa između obala dviju država, i "...kako dvije strane mogu ta načela i pravila primijeniti u praksi u ovome slučaju" (čl.I.).

Sukladno slovu ovoga kompromisa, većina kao i manjina sudaca, vratila se na prosuđivanje Suda iz 1969. i 1982.

Presuda iz 1985. nam ukazuje način na koji sam Sud u svakoj od parnica poštuje čistu formu kompromisa stranaka, kako se prilagođava njegovim zahtjevima, i kako sam tekst neke izrečene presude može zavesti čitatelja ako ga tumači doslovce.

Sud je raspravljao o primjenljivom pravu u ovoj parnici. Članak 6. Ženevske konvencije o epikontinentnom pojasu iz 1958. nije primjenljiv jer Libija nije stranka te Konvencije (*str.29, par.26*). Iako Konvencija iz 1982. tada nije stupila na snagu, Sud je naglasio da se njezina važnost ne može osporiti jer ju je prihvatila ogromna većina država (*str.29-30, par.27*). Zbog toga se čini da je zadaća Suda da presudi u kojoj mjeri neke od njezinih odredbi obvezuju parnične strane kao pravila međunarodnoga običajnog prava.

Sud je u vezi s time raspravljao o domašaju članka 83 (1), i članka 76 (10) Konvencije iz 1982, koji se odnose na epikontinentni pojas.³² On je potvrdio zaključke iz svoje prethodne presude iz 1982, koja je bila izrečena u trenutku kada tekst te Konvencije još nije bio potpisan, nego je još uvijek bio neformalni jedinstveni tekst za pregovaranje Treće konferencije UN o pravu mora. Komentirajući propise Konvencije iz 1982. o razgraničenju epikontinentnog i gospodarskog pojasa, Sud je zaključio:

"Konvencija zacrtava cilj koji valja postići, ali štiti o metodi koju treba slijediti da bi se on ostvario. Ona se ograničuje na to da postavi normu, a prepušta samim državama ili sucu da joj pridaju precizan sadržaj. S druge strane, Sud je u 1982. ustanovio da je u posljednjem nacrtu teksta koji je postao člankom 83. stavak 1, nestao spomen razgraničenja putem sporazuma "u skladu s pravičnim načelima" (*I.C.J. Reports 1982, p.49, para.49*). On je tada ipak utvrdio da je "dužan odlučivati u toj parnici u skladu s pravičnim načelima", kao i da "rezultat primjene pravičnih načela mora biti pravičan" (*ibid., p.59, para.70*)." (*str.30-31, par.28*).

Dakle, od prvorazredne važnosti za Sud u te dvije parnice bila je činjenica što su njihove strane zahtijevale od njega da pribjegne "pravičnim načelima". Zato su se čak i oni suci koji su prethodne godine bili potpisali presudu Vijeća Suda u sporu o *Zaljevu Maine*, vratili na prethodno prosuđivanje čitavoga Suda.³³

³² Vrlo opširni tekst članka 76. određuje prostor epikontinentnog pojasa prema složenoj tzv. "irskoj formuli", usvojenoj na Trećoj konferenciji UN o pravu mora. Njegov zadnji stavak 10, međutim, predviđa: "Odredbe u ovom članku ne diraju u pitanje razgraničenja epikontinentnog pojasa između država kojih su obale sučelice ili se dodiruju."

³³ Sudac Ago glasovao je za ovu presudu bez ograda. Sudac Mosler, koji je glasovao protiv, ipak se u svome odvojenom mišljenju složio s objašnjenjem iz paragrafa 45-47. presude o naravi pravičnosti i pravičnih načela. Cf., *I.C.J. Reports 1985, p. 114*.

Sud je potom ustanovio:

"Sudske odluke su u tom jednoglasne, a i same stranke se slažu, da se razgraničenje epikontinentalskog pojasa mora postići primjenom pravičnih načela, vodeći računa o svim posebnim okolnostima, da bi se postigao pravični rezultat..." (*str.38, par.45*).

On je potom ponovio neke svoje stavove iz 1969. i 1982, a posebno onaj da primjena pravičnih načela nije isto što i donošenje odluke *ex aequo et bono*. Sud je tomu dodao:

"Tako pravda, kojoj je pravičnost tek izraz, nije neka apstraktna pravda, nego pravda utemeljena na vladavini prava: to znači da njezina primjena (*sic!*) mora pokazati dosljednost i neki stupanj predvidljivosti; iako se ona posebno vezuje s okolnostima nekoga posebnog slučaja, ona i preko toga slučaja ima u vidu neka načela općenitije primjenljivosti. Upravo stoga sudovi od početka izriču pravična načela kao način postizanja pravičnog rezultata u nekom posebnom slučaju ali koja imaju i općenitiju važnost, i stoga su sročena općenitijim riječima; jer kao što je Sud također izrekao: "pravni pojam pravičnosti je opće načelo neposredno primjenljivo kao pravo" (*I.C.J. Reports 1982, p.60, para.71.*" (*str.39, par.45*).³⁴

No, valja primijetiti da su upravo u ime te "dosljednosti" i te "predvidljivosti", suci Mosler, Oda i Schwebel koji su ostali u manjini, odbacili crtu sredine "prilagođenu" u korist Libije, kako ju je zacrtala većina sudaca u toj presudi. Oni su zagovarali prostu crtu sredine između sučeljenih obala Malte i Libije, ne nalazeći nikakvih posebnih okolnosti za odstupanje od nje.³⁵

Nije, naravno, naša namjera osporavati pravičnost ili nepravičnost većinske presude Suda, nego samo upozoriti da primjena "pravičnih načela", kao navodnog dijela međunarodnog prava, ne vodi pri razgraničenjima na moru prema predvidljivim rezultatima. Širina diskrecijske vlasti suca u odlučivanju tu je naprosto prevelika.

"Normativni karakter pravičnih načela primjenljivih kao dijela općega međunarodnog prava važan je i zato što ta načela ne uređuju jedino razgraničenje sudskim ili arbitražnim putem, nego također, pa i prvenstveno, razgraničenje sporazumom, koje također mora smjerati pravičnom rezultatu..." (*str.39, par.46*).

I tada treba sumnjati da ta "pravična načela", shvaćena kao skup navodno objektivnih pravnih pravila, mogu biti korisna strankama u njihovim pregovorima radi postizanja pravičnoga razgraničenja. Čak kad se i slože o sadržaju nekih od tih "pravičnih načela", svakoj od njih njezin vlastiti zahtjev izgledat će pravičan, a zahtjevi drugih strana za nju će biti nepravični, nepravedni, pretjerani i neprihvatljivi.

I baš je sam Haški sud u presudi iz 1982. bio jasno istakao da načela, pravila i činitelji koje je on naznačio u svojoj prethodnoj presudi iz 1969, mogu dati vrlo različite rezultate prema načinu na koji se ta načela i ta pravila tumače i primjenjuju, i prema relativnoj težini koja se pridaje svakom

³⁴ Usp., *op. cit.*, *supra*, n. 2, str. 68-69.

³⁵ Cf., *ibid.*, pp. 119-122; pp. 169-170; pp. 186-187. Istoga je mišljenja bio i sudac *ad hoc* Valticos u svom odvojenom mišljenju, *ibid.*, pp. 106-113.

činitelju u određivanju metode razgraničenja.³⁶ Sud je bio došao do toga zaključka u vremenu kad su još većina njegovih članova, kao i same parnične strane, bili uvjereni da su ta "pravična načela" dio međunarodnoga običajnog prava. Zbog toga, za razliku od gore navedenog stava, mi podržavamo drugi zaključak ovoga Suda iz ove iste presude iz 1985, da članci 74 (1) i 83 (1) Konvencije iz 1982. zacrtavaju cilj koji valja postići, ali šute o metodi koju treba slijediti da bi se on ostvario.

"...Da pravična načela imaju izraz u terminima prikladnim za općenitu primjenu, neposredno proizlazi iz više dobro poznatih primjera: načelo da nije u pitanju potpuno prekrajanje geografije niti ispravljanje nejednakosti koje je stvorila priroda; načelo s njime povezano o nezadiranju jedne strane u prirodni produžetak druge, koje je tek negativni izraz pozitivnog pravila prema kojemu obalna država uživa suverena prava nad epikontinentskim pojasom izvan svoje obale u punom opsegu na koji ju ovlašćuje međunarodno pravo pod relevantnim okolnostima; načelo poštivanja svih relevantnih okolnosti; načelo da, premda su sve države u pravima jednake, i imaju pravo na jednak postupak, "pravičnost nužno ne uključuje jednakost"..., niti teži tome da učini jednakim ono što je priroda učinila nejednakim; te načelo da ne može biti u pitanju distributivna pravda." (*Ibid.*, pp.39-40, para.46).

To je do sada dakle najiscrpniji katalog onoga što sam Sud naziva "pravičnim načelima".

Ali, Vijeće je toga Suda u prethodnoj presudi većinu tih "pravičnih načela" s pravom okvalificiralo "pravičnim kriterijima", odričući im iz mnogo razloga značaj pravnih pravila. Neka od njih obična su očitovanja nekih činjenica koja mogu biti više ili manje točna. Druga su sročena u obliku postulata ili ciljeva koje tek treba postići. Osim načela o nezadiranju jedne strane u prirodni produžetak druge, ostala načela nemaju niti nužan sadržaj koji bi predviđao specifična prava i dužnosti obalnih država pri razgraničenju. Kao takva, ona ne mogu obvezivati niti sudska tijela.

I kao što je Vijeće Suda zaključilo u presudi iz 1984, radi se tek o pravičnim kriterijima koje sudsko tijelo treba uzeti u obzir. Njihov pravični ili nepravični aspekt mora se procjenjivati jedino s obzirom na okolnosti svakoga slučaja, jer je svaki pojedinačni slučaj morskog razgraničenja različit od ostalih i jedinstven je. Zato odstupanje obalnih država od tih "pravičnih načela" pri razgraničenju ne povlači za sobom njihovu međunarodnu odgovornost, niti takvo odstupanje čini neku sudska presudu samu po sebi ništavom. Uzimajući sve to u obzir, ne može se pridati nikakav pravni značaj niti navodu presude iz 1982, da je - "pravni pojam pravičnosti... opće načelo primjenljivo kao pravo", ako se gornji iskazi od Suda "pravičnih načela" smatraju neposredno primjenljivima kao pravo.

*

Od gornjih apstraktnih prosudbi o pravdi i o "pravičnim načelima", zanimljiviji je način na koji je sam Sud primijenio tu osnovu u ovoj parnici.

³⁶ Cf., *I.C.J. Reports 1982*, p. 44, par. 38.

Obale strana u sporu leže sučelice, i postoji ogroman nerazmjer u njihovoj duljini.

Libija je temeljila svoj zahtjev na načelu nezadiranja u prirodni produžetak svoga kopnenog područja pod morem. Ona je uz to naglasila postojanje diskontinuiteta na morskom dnu koji fizički dijeli područja epikontinenteskog pojasa na dva različita prirodna produžetka između Malte i nje.³⁷ Ona je napokon naglasila značajnu razliku u duljini relevantnih obala dviju strana u sporu.

Malta je od Suda tražila usvajanje crte sredine između obala dviju država kao najpravičnije rješenje toga spora. U korist metode jednake udaljenosti ona se pozvala i na načelo suverene jednakosti svih država.

Sud je odbacio zahtjeve obiju strana. Zaključio je da se do udaljenosti u najmanju ruku do 200 milja od obale, "nikakav kriterij razgraničenja područja epikontinenteskog pojasa ne može izvesti iz načela prirodnog produžetka u fizičkom smislu" (*str.57, par.79, A2*). On se opredijelio za odgovarajuća pravila o tome pitanju iz Konvencije o pravu mora iz 1982:

"...Ne može se osporiti da je Konvencija iz 1982. od ogromnog značaja pošto ju je usvojila ogromna većina država; stoga je jasna dužnost Suda, čak kad se strane na tu Konvenciju ne bi pozivale, da razmotri do kojega stupnja svaka od njenih odgovarajućih odredbi njih obvezuje kao pravila običajnog međunarodnog prava..." (*str.30, par.27*).

I evo zaključaka Suda u tome pogledu:

"...Premda su instituti epikontinenteskoga i gospodarskog pojasa različiti i svaki od njih je poseban, prava koja proizlaze po naslovu gospodarskog pojasa na njegovu dnu uređena su upućivanjem na režim predviđen za epikontinenteski pojas. I premda može postojati epikontinenteski pojas tamo gdje nema gospodarskog pojasa, nema gospodarskog pojasa bez odgovarajućega epikontinenteskog pojasa. Proizlazi da se i iz pravnih i praktičnih razloga kriterij udaljenosti mora sada primjenjivati kako na epikontinenteski, tako i na gospodarski pojas; i to neovisno o odredbama o udaljenosti iz stavka 1. članka 76..." (*str.33, par.34*).

Sud je odbacio i drugu tvrdnju Libije o usporedbi kopnenih masa između nje same i Malte:

"...Kopnena masa nije se nikad smatrala osnovom prava po naslovu nad epikontinenteskim pojasom; ta tvrdnja nema oslonca ni u praksi država, niti u međunarodnoj sudskoj praksi ili u znanosti, kao ni uostalom u radovima Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora... Prava nad epikontinenteskim pojasom nisu se razvila iz kopnene mase, nego iz suverenosti nad kopnenom masom. Kroz morsko pročelje te kopnene mase, ili drugim riječima kroz njezin otvor na obali, ta teritorijalna suverenost konkretno ostvaruje svoja prava nad epikontinenteskim pojasom..." (*str.41, par.49*).

---

³⁷ Vidi stav Suda u presudi iz 1969. o prirodnom produžetku kao navodno "najtemeljnijem od svih pravnih pravila koja se odnose na epikontinenteski pojas", *op. cit., supra*, n. 2, str. 50-52. Vidi o tom stav Arbitražnog tribunala iz 1977, *ibid.*, str. 58; te Haškog suda u presudi iz 1982 (Tunis/Libija), *ibid.*, str. 65-67.

Što se tiče glavnog zahtjeva Malte,

"...očito je da postojanje jednakog naslova obalnih država *ipso jure* i *ab initio* ne podrazumijeva jednakost prostora njihovih pojaseva, a da se pri tomu ne vodi računa o okolnostima unutar toga pojasa; stoga nije moguće *a priori* isključiti uzimanje u obzir duljine obala kao posebnu okolnost. Zbog toga, načelo jednakosti država ne može igrati nikakvu posebnu ulogu u primjenljivom pravu." (str.43, par.54).

Sud nije prihvatio niti druga dva zahtjeva Malte za uzimanjem u obzir pri razgraničenju epikontinentnog pojasa ekonomskih činilaca i sigurnosti. Glede prvoga faktora:

"...Sud ne smatra da bi razgraničenje moralo biti pod utjecajem relativnoga gospodarskog stanja dviju država u pitanju, na način da bi se epikontinentni pojas manje bogate od njih na neki način uvećao kao naknada za njezinu inferiornost u gospodarskim izvorima... Jasno je da niti pravila koja određuju vrijednost pravnog naslova nad epikontinentnim pojasom, kao ni ona o njegovu razgraničenju između susjednih država, ne ostavljaju niti najmanje mjesta razlozima ekonomskog razvitka država u pitanju..." (str.41, par.50).

Ipak prirodni izvori koji su već identificirani u epikontinentnom pojasu nad kojim se obavlja razgraničenje mogu prema mišljenju Suda biti posebna okolnost. Ali, strane u ovoj parnici nisu Sudu, što se toga tiče, podnijele nikakve podatke (*ibid.*).

Razlozi sigurnosti nisu bez bilo kakve veze s pojmom epikontinentnog pojasa.

"...Ali u ovoj parnici niti jedna strana nije postavila pitanje pridaje li sadašnje pravo obalnoj državi posebne nadležnosti nad njezinim epikontinentnim pojasom u oblasti obrane, uključivši instaliranje vojnih naprava. U svakom slučaju, granica koja će proizići iz ove presude... neće se nalaziti u blizini obale niti jedne strane na način da bi pitanja sigurnosti bilo od posebne važnosti u ovom slučaju." (str.42, par.51).

Sud nije prihvatio niti načelo proporcionalnosti glede duljine obale na način kako je to zagovarala Libija. Ali on taj motiv nije sasvim ni otklonio.

"...Procjena usporedivosti ili neusporedivosti duljine obala dio je postupka određivanja pravične granice na temelju početne crte sredine; s druge strane, kriterij razumne proporcionalnosti tih duljina sredstvo je za provjeru pravičnosti bilo kako povučene crte, bez obzira na metodu koja bi se koristila da bi se došlo do nje." (str.49, par.66).

I tako je Sud odbio uskladiti crtu sredine na temelju unaprijed utvrđenoga aritmetičkog odnosa između duljine relevantnih obala i prostora epikontinentnog pojasa koje je trebao dodijeliti objema državama tim razgraničenjem (str.54-55, par.75).

Način na koji je strankama predložio crtu razgraničenja, te okolnosti i činitelje koje je pri tom uzeo u obzir, Sud je najsazetije opisao u dijelu dispozitiva te presude:

"B. Okolnosti i činitelji koje treba uzeti u obzir da bi se postiglo pravično razgraničenje u ovom sporu su sljedeći:

- 1) opća konfiguracija obala strana, činjenica da one leže sučelice, te njihov međusobni položaj u općem geografskom okružju;
- 2) nejednakost u duljini relevantnih obala svake od strana i udaljenost između njih;
- 3) nužnost da se u razgraničenju izbjegne bilo kakva prekomjernost između odnosnih prostora epikontinentnog pojasa svake od obalnih država, i duljine relevantnog dijela njihove obale, mjerene prema općem smjeru obale.

C. Zato se pravični rezultat može postići u prvoj etapi razgraničenja povlačenjem crte sredine kojoj je svaka točka jednako udaljena od crte oseke relevantne obale Malte (ne uzimajući u obzir otočić Filfu)³⁸ i od crte oseke relevantne obale Libije; tu početnu crtu treba potom uskladiti uzimajući u obzir gore navedene okolnosti i činitelje." (*str.57, par.79*).

Usklađenje te crte sredine potom je izvršeno njezinim premještanjem za 18 minuta geografske širine u korist Libije.

ARBITRAŽA O KANALU BEAGLE (Argentina - Čile). Odluka Arbitražnog suda od 18. veljače 1977.³⁹

Ova opširna arbitražna odluka, koju je Argentina prvobitno bila odbacila, imala je za glavni predmet spora pitanje pripadnosti većih otoka Picton, Lennox i Nueva u području razgraničenja, kao i uz njih susjednih pripadajućih manjih otoka, otočića i hridi.

Arbitražni sud je slijedeći svoje tumačenje ugovora između dviju stranaka sklopljenog još 23. srpnja 1881, sve te otoke i otočiće u cijelosti dosudio Čileu.

Ali se u području razgraničenja kako su ga stranke bile odredile svojim kompromisom od 22. srpnja 1971, nalazio i prostor s brojnim otočićima, hridima i plićacima ("*The small islands within the Channel*"), za koje je Arbitražni sud bio ustanovio da su izvan članka III spomenutog Ugovora iz 1881.

Zadaća Arbitražnog suda bila je dakle da povuče graničnu crtu na čitavom području razgraničenja na zemljovidu koji je sastavni dio njegove Odluke. On je u dispozitivu svoje Odluke zaključio da ta crta "čini granicu između teritorijalnih i morskih jurisdikcija" Argentine i Čilea (*str.674, par.176, 1 (iii)*). Na taj način je Sud svojom odlukom morao dodijeliti vlasništvo nad tim otočićima i hridima, ali i nad morskim prostorima uz njih koji čine teritorijalne vode jedne ili druge države. To dakle nikakvim ranijim pravom nije bilo urađeno.

³⁸ Radi se o nenaseljenom otočiću koji je Malta bila obuhvatila polaznim crtama za mjerenje širine svoga teritorijalnog mora. Sud se nije izjasnio o dopustivosti toga uključanja ali je smatrao pravičnim da taj otočić ne uzme u obzir pri povlačenju privremene crte sredine između obala Malte i Libije.

³⁹ Cf., *International Legal Materials* 1977, pp. 632-679.

Nije, ustvari, rijetka pojava da se u blizini neke morske granice nalaze brojne hridi, otočići, plićaci i uzvišice suhe za niske vode, za koje se točno ne zna kojoj od susjednih država pripadaju. Sličan slučaj već je rješavao Arbitražni tribunal u sporu između Gvineje i Gvineje Bisao u 1985.

Ovom Arbitražnom sudu se činilo "od male praktične razlike proizlazi li ta crta iz atribucije ili atribucija proizlazi iz crte, uz uvjet da su načela u pitanju čista" (str.672, par.103).

Sud je istakao postojanje "prevladujućeg općeg načela prava da, u nedostatku izričitoga suprotnog propisa, atribucija nekog područja mora *ipso facto* obuhvaćati i okolne vode koje pripadaju dodijeljenom području... Ali podjela voda Kanala crtom razgraničenja ima nužnu posljedicu - uz nužne prilagodbe koje će se kasnije objasniti - odgovarajuću podjelu otočića u tome prostoru, ovisno o tomu na kojoj se strani te crte oni budu našli" (str.673, par.107).

"...Očito načelo pripadnosti ("*principle of appurtenance*") zahtijevalo je da se akcesoriji i manje (kopnene) formacije koje nisu posebno dodijeljene, moraju smatrati implicitno dodijeljenima zajedno s većim dijelom teritorija u čijoj se blizini nalaze. S ovim se međutim kombinira kriterij glavnoga plovnog puta, koji nema ničega zajedničkoga s pripadnošću kao takvom, ali može dati osnovu za izbor (crte) glede otoka koji su smješteni na takvom plovnom putu." (str. 673, par.108).

Sud je u svojoj Odluci utvrdio da postoji mala praktična razlika u primjeni tih dviju metoda što se tiče otoka koje treba dodijeliti jednoj ili drugoj strani. Jedina značajna razlika je glede otočića Becasses (Woodcock) koji se nalaze u sredini sjevernog Kanala, između Isla Grande i krajnje zapadne točke otoka Picton (za koji je utvrđeno da pripada Čileu). Iako je ta skupina otočića bliža obali Isla Grande, Čile je zahtijevao da se ona dodijeli njemu s obzirom da glavni plovni put za brodove prolazi između te skupine i obale Isla Grande. Sud je međutim odlučio da skupinu Becasses treba dodijeliti Argentini, jer "kriterij "glavnoga plovnog puta" nije dovoljno uvjerljiv - u najmanju ruku u ovom prostoru - da bi opravdao derogaciju" načela pripadnosti (str.673, par.109).

Arbitražni sud je napokon objasnio da se u zacrtavanju svoje granice na zemljovidu u tom sektoru ("*The small islands within the Channel*"), vodio

"...različitim činiteljima pripadnosti ("*appurtenance*"), konfiguracije obale, crte jednake udaljenosti, ali također i praktičnosti, plovnosti, kao i želje da se svakoj strani osigura koliko je to moguće da plovi svojim vodama." (str.673, par.110).

Niti jedan od tih činitelja nije doveo do znatnijeg otklona od stroge crte sredine, "osim iz očitih razloga blizu otoka Gables, gdje se slijedio uobičajeni plovni put" (*ibid.*).

I tako je, za razliku od svih gore prikazanih sudskih i arbitražnih presuda, ova Odluka Arbitražnog suda istakla neke činitelje važne pri razgraničenju teritorijalnih voda, ali i otoka, otočića i grebena, između parničnih strana na vrlo važnom plovnom putu koji na krajnjem jugu američkog kontinenta spaja Atlantski s Tihim oceanom, između Patagonije i Ognjene zemlje.

SPOR O RAZGRANIČENJU MORSKIH PROSTORA U PODRUČJU OTOKA SAINT-PIERRE-ET-MIQUELON (Kanada/Francuska). Odluka Arbitražnog suda od 10. lipnja 1992.⁴⁰

Kompromis ove parnice predviđao je sljedeće: "Postupajući u skladu s načelima i pravilima međunarodnog prava primjenljivima u ovoj oblasti, od Suda se traži da obavi razgraničenje morskih prostora koji pripadaju Francuskoj i onih koji pripadaju Kanadi... Sud će obaviti jedinstveno razgraničenje koje će urediti sva prava i jurisdikcije koje međunarodno pravo priznaje stranama u tim morskim prostorima" (članak 2, stavak 1 Sporazuma). Radilo se dakle o razgraničenju gospodarskog pojasa, uključivši, naravno, njegovo dno i podzemlje.

Parnične strane odredile su kao tzv. "relevantni prostor razgraničenja" geografsku udubinu koju čine kanadske obale Nova Scotia (Terre Neuve) i Newfoundland (Nouvelle-Ecosse). Francuski otoci Saint-Pierre-et-Miquelon, koji su francuski prekomorski teritorij ("*territoire d'outre-mer*" ili "TOM") smješteni su u unutrašnjosti te udubine i okruženi su isključivo kanadskim obalama (str.1159-1160, par.18-23).

Obje strane su se složile u postojanju izrazite razlike u duljini relevantnih obala. Sud je utvrdio duljinu kanadske obale u prostoru razgraničenja od 455,6 morskih milja, i onu francuskih otoka od samo 29,85 milja. Omjer, dakle, iznosi 15,3 prema 1.

U toj se parnici može jasno uočiti obrat njezinih strana, ali i arbitražne i sudske prakse, u uporabi izraza "pravična načela". S jedne strane, Arbitražni sud nije slijedio opravdane primjedbe Vijeća Haškog suda iz presude o *Zaljevu Maine*, i nije taj izraz zamijenio onim "pravični kriteriji" koji je jedino prikladan. Ali je on s druge strane upotrebljavao oba izraza "pravična načela ili kriteriji" kao sinonime. Najznačajnije je što on u njima više nije gledao "načela i pravila međunarodnog prava".

Taj pristup očitovao se u sljedećem navodu iz te Odluke:

"Strane su se složile u pogledu temeljne osnove koju valja primjenjivati u ovom slučaju, a koja traži da se razgraničenje obavi u skladu s pravičnim načelima ili pravičnim kriterijima, vodeći računa o svim posebnim okolnostima kako bi se postigao pravičan rezultat. Ta temeljna norma počiva na premisi po kojoj se naglasak stavlja na pravičnost i na odbacivanju bilo kakve obvezatne metode. Strane se međutim ne slažu u pogledu načela i kriterija koji bi morali dovesti do pravičnog rješenja spora, stavljajući naglaske na različita načela i kriterije." (str.1163, par.38).

Obje su strane ratificirale Ženevsku konvenciju iz 1958. o epikontinentskom pojasu. Ali Sud se priklonio ranijoj judikaturi prema kojoj njezin članak 6. nema prisilnu snagu ("*mandatory force*", "*valeur contraignante*") glede razgraničenja epikontinentskoga i gospodarskog pojasa jedinstvenom crtom (str.1163, par.40). On se uz to prizvao i na Odluku u britansko-francuskom arbitražnom sporu iz 1977, prema kojoj je obveza primjene načela jednake

⁴⁰ Tekst na engleskom - *International Legal Materials* 1992, No. 5, pp. 1149-1180. Jednako autentičan tekst na francuskom - *Revue générale de droit international public* 1992, No. 3, pp. 672-710.

udaljenosti uvijek podložna uvjetu "ako posebne okolnosti ne opravdavaju drugu granicu" (*str.1163, par.41*).⁴¹

Strane su postavile pred Sudom potpuno suprotne zahtjeve.

Kanada je zahtijevala razgraničenje južno i jugozapadno od francuskih otoka kružnim lukovima promjera 12 milja od točaka na crti oseke uzduž njihove obalne crte (*str.1155, par.5*). Radilo bi se, ustvari, o istome kao i o dodjeli pojasa od 12 milja Anglonormanskim otocima u sporu o Epikontinent-skom pojasu iz 1977. između Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva.⁴² Ona je taj svoj zahtjev zasnivala na načelu o nezadiranju u svoj prirodni produžetak, i na nužnosti izbjegavanja nerazmjera između duljina relevantnih obala i morskih prostora koje treba dodijeliti dvjema državama (*str.1166-1169, par.56-63*).

Francuska je sa svoje strane zahtijevala povlačenje crte sredine u prostoru razgraničenja, upirući se na načelo suverene jednakosti država i na ono "o jednakoj mogućnosti otoka i kontinentalnih zemalja da imaju morske prostore" (*str.1164-1166, par.43-55*).

Arbitražni sud je ustvrdio da Odluka Arbitražnog tribunala iz 1977. ne čini presedan za ovu parnicu (*str.1164, par.42*). Odbacio je teze obiju strana kao pretjerane, nalazeći da "svaka od strana, kad odbacuje suprotne zahtjeve, pada u proturječnost s načelima koja priziva u potporu svojim stavovima" (*str.1169, par.64*).

Sud se izjasnio o relevantnim činiteljima pri ovome razgraničenju na sljedeći način:

"Geografske značajke u srcu su postupka razgraničenja. Vijeće Međunarodnog suda u određivanju morske granice u području zaljeva Maine, izjavilo je da su pravični kriteriji koje valja primijeniti "oni koje treba bitno odrediti u odnosu na ono što se može nazvati geografskim obilježjima područja" (I.C.J. Reports 1984, para. 59). U sporu o razgraničenju epikontinent-skog pojasa između Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske i Republike Francuske (spor o anglo-francuskom epikontinent-skom pojasu) Sud je izjavio da su "geografske okolnosti te koje u prvom redu određuju pribjegavanje metodi jednake udaljenosti ili bilo kojoj drugoj metodi razgraničenja u nekom određenom slučaju (UNRIAA, vol.XVIII, pp.56-57, para.96)..." (*str.1160, par.24*).

Sud je potom naglasio:

"...Ali ipak geografske činjenice ne određuju same po sebi crtu koju treba povući. Moraju se primijeniti pravila međunarodnog prava, kao i pravična načela, da bi se odredile važnost i težina geografskih značajki." (*ibid.*).

Da bi postigao "pravičan rezultat", Sud je utvrdio dva različita sektora u području razgraničenja:

⁴¹ Cf., *op. cit.*, *supra*, n. 2, str. 57, 58-59.

⁴² *Ibid.*, str. 60-62.

"U pogledu prvoga sektora, koga se može nazvati sektorom zapadne projekcije prema moru, neizbježno je da svako njezino protezanje u pravcu mora od francuskih obala izvan njihova teritorijalnog mora, uzrokuje do neke mjere zadiranje u projekciju prema moru u pravcu juga od točaka na južnoj obali Newfoundlanda, kao i izvjesnu amputaciju te projekcije..." (*str.1169, par.67*).

Za taj prvi, tzv. zapadni sektor razgraničenja,

"...Razumno i pravično rješenje bilo bi davanje (otocima) Saint-Pierre-et-Miquelon dvanaest dodatnih milja za njihov gospodarski pojas od granica njihova teritorijalnog mora. Taj prostor protezat će se do granice vanjskog pojasa prema članku 33. Konvencije o pravu mora, koji daje obalnoj državi jurisdikciju da bi spriječila kršenje svojih carinskih, fiskalnih, zdravstvenih ili useljeničkih propisa..." (*str.1170, par.69*).

"U drugome sektoru prema jugu i jugoistoku, geografska situacija je sasvim drukčija. Francuski otoci imaju obalni otvor prema jugu, kojemu se ne suprotstavlja nikakva kanadska obala koja bi im ležala sučelice ili bočno. S obzirom na taj obalni otvor, Francuska ima puno pravo na frontalnu projekciju u moru prema jugu, sve dok ne dosegne vanjsku granicu od 200 morskih milja, jednako kao bilo koji susjedni segment južne obale Newfoundlanda. Ništa ne opravdava zahtjev da bi se frontalna projekcija (otoka) Saint-Pierre-et-Miquelon zaustavila u tom prostoru na granici teritorijalnog mora od 12 milja..." (*str.1170, par.70*).

Ali u toj frontalnoj projekciji prema jugu i jugoistoku, Sud je u okviru ovoga spora odlučno odbacio zahtjev Francuske za njezinim pravima nad epikontinentskim pojasom preko granice od 200 milja, sve do vanjskog ruba kontinentalne orubine. Evo njegovih argumenata:

"Svaka odluka Suda kojom bi on priznao ili odbacio prava stranaka nad epikontinentskim pojasom preko 200 morskih milja činila bi razgraničenje, ne "između strana", nego između svake od njih i međunarodne zajednice koju predstavljaju tijela ovlaštena za upravu i zaštitu Međunarodne zone morskog dna (morskog dna izvan granica nacionalne jurisdikcije), koja je proglašena općim dobrom čovječanstva.

79. Sud nije ovlašten da obavi razgraničenje koje zadire u prava neke od strana koja pred njime nije predstavljena. S tim u vezi Sud primjećuje da se u skladu s člankom 76. stavkom 8, i Prilogom II Konvencije iz 1982 o pravu mora, treba ustanoviti tijelo nazvano "Komisija za granice epikontinentskog pojasa", radi razmatranja zahtjeva i obavijesti obalnih država i radi upućivanja na njih preporuka. U skladu s tom odredbom, samo one "granice epikontinentskog pojasa koje obalna država utvrdi na temelju tih preporuka konačne su i obvezuju" (*str.1172, par.78-79*).⁴³

⁴³ Evo komentara jednog britanskog pravnika o ovom navodu Arbitražnog suda: "The point raised by the Court is important, for if it is correct it raises a question of the competence of any tribunal, operating outside the scheme of the 1982 Convention, to determine limits beyond 200 miles. It has implications for agreements between States, establishing a delimitation beyond 200 miles." Cf., D. W. Bowett: "The Canada-France Arbitration concerning the Delimitation of the Maritime Areas of St.Pierre et Miquelon", *Hacia un nuevo orden internacional y europeo*, Estudios en homenaje al profesor Don Manuel Diez de Velasco, Madrid 1993, p. 133.

Duh Dijela XI. Konvencije iz 1982, dakle, još nije mrtav. Naime, većina obalnih država navikla je da u tekstu te Konvencije traži odredbe koje za njih predviđaju neka nova prava, stalno tvrdeći da se tu radi o propisima koji su se već transformirali u novo običajno pravo. One u isto vrijeme odbacuju sve odredbe iz njenog Dijela XI, koje su čak sročene imperativnim rječnikom.

*

Sud je priznao da u ovom razgraničenju nije vodio računa o gospodarskoj ovisnosti i potrebama pučanstva koje u prostoru razgraničenja živi od ribolova. Ali je on želio sam sebe naknadno uvjeriti da rješenje do koga je došao nije "radikalno nepravično" da bi moglo "polučiti katastrofalne posljedice po opstanak i gospodarski napredak stanovništva odnosnih strana", prema riječima Vijeća Haškog suda iz presude o *Zaljevu Maine* iz 1984. (str.1173, par.84).

Što se toga tiče Sud je ustanovio da su strane priznale važnost reciprociteta i da su se složile o tome "da se kvote ulova moraju utvrđivati jedino u svrhu očuvanja ribljih izvora". Uzimajući u obzir sporazum iz te oblasti na snazi iz 1972, Sud je mišljenja:

"...strane će biti u stanju da gospodare i da iskorišćuju riblje izvore toga područja na zadovoljavajući način. Pod tim okolnostima, rješenje koje je Sud usvojio na temelju geografskih činjenica, pravičnih kriterija i načela prava, sigurno neće polučiti katastrofalne posljedice niti po jednu od strana." (str.1174, pa.87).

Budući da se radilo o razgraničenju cjelokupnoga prostora gospodarskoga pojasa, "Sud nema razloga da vodi računa o potencijalnim mineralnim izvorima kao činitelju razgraničenja" (str.1175, par.89).

On je na koncu htio provjeriti pravičnost svoga razgraničenja s obzirom na kriterij proporcionalnosti između "relevantnih obala" i dosuđenih "relevantnih prostora".

"...uspoređujući usporedivo, treba uzeti u obzir ne samo projekciju do 200 milja dosuđenu Francuskoj, nego također i kanadsko područje koje rezultira iz iste projekcije, obuhvaćajući relevantni prostor u pravcu istoka uzduž kružnih lukova od 200 milja od obale Newfoundlanda..."

Prostori koji prema toj osnovi pripadaju svakoj od strana su: 59.434 četvornih nautičkih milja za Kanadu, i 3.617 četvornih nautičkih milja za francuske otoke, što čini odnos 16,4 prema 1. "Time su zadovoljeni zahtjevi testa proporcionalnosti kao aspekta pravičnosti" zaključak je Suda (str.1176, par.93).

MORSKO RAZGRANIČENJE U PODRUČJU IZMEĐU GRENLANDA I JAN MAYEN (Danska/Norveška). Presuda Međunarodnog suda u Haagu od 14. lipnja 1993.⁴⁴

Ova parnica je prema našem saznanju prva o morskim razgraničenjima koja je dovela do presude, a bila je pred Haškim sudom pokrenuta tužbom jedne od strana.

⁴⁴ I.C.J. Reports 1993, pp. 38-82.

Danska je od Suda zahtijevala: "Da povuče jedinstvenu crtu razgraničenja ribolovne zone i epikontinentuskog pojasa Grenlanda u vodama između Grenlanda i (norveškog otoka sjeverno od Islanda) Jan Mayen na udaljenosti od 200 morskih milja, mjerenih od polaznih crta Grenlanda..."

Tijekom usmenog dijela postupka Danska je postavila alternativni zahtjev. Ako iz bilo kojih razloga Sud ne nađe mogućim povlačenje tražene crte, "Danska moli Sud da odluči, sukladno međunarodnom pravu i u svjetlosti činjenica i argumenata koje mu stranke budu predočile, gdje će biti povučena crta razgraničenja između ribolovnih zona i epikontinentuskog pojasa Danske i Norveške u vodama između Grenlanda i Jan Mayena, te da povuče tu crtu".

Norveška je sa svoje strane tražila povlačenje crte sredine, kao crte koja razdvaja prostore epikontinentuskog pojasa i ribolovnih zona u relevantnom području. Ona je uz to tvrdila da je, slijedeći crtu sredine razgraničenje već bilo izvršeno dvostranim sporazumom dviju država iz 1965, i Ženevskom konvencijom o epikontinentuskom pojasu iz 1958.

Sud je u ovoj presudi odbacio norvešku tvrdnju. Sporazum iz 1965. nije utvrdio crtu razgraničenja epikontinentuskog pojasa u području između Grenlanda i Jan Mayena. Stoga se sporazum u pitanju ne može tumačiti kao obostrani odustanak od "posebnih okolnosti" pri primjeni članka 6. Konvencije iz 1958. u tom prostoru.

U toj parnici njezine strane se nisu suglasile da od Suda traže povlačenje jedinstvene crte razgraničenja ribolovnih zona i epikontinentuskog pojasa. Kako je navedeno, Norveška je tvrdila da je epikontinentuski pojas već razgraničen. Dok je Danska zahtijevala povlačenje jedinstvene crte, stav Norveške je bio da crta sredine čini crtu razdvajanja pri razgraničenju epikontinentuskog pojasa, ali da ona čini također i crtu razdvajanja pri razgraničenju ribolovnih zona; te dvije crte dakle koincidiraju, ali bi samo razgraničenje trebalo konceptualno ipak ostati različito (*str.56-57, par.41*). Položaj jedne granice proizišao bi iz Ženevske konvencije iz 1958, a položaj druge rezultirao bi iz običajnog prava (*str.57, par.42*).

Sud je u toj situaciji morao utvrditi da je Konvencija iz 1958. obvezatna za obje strane, te ona stoga "uređuje razgraničenje epikontinentuskog pojasa koga treba obaviti, ali je ona različit izvor primjenljivog prava od onoga koji uređuje razgraničenje ribolovnih zona" (*str.57-58, par.44*). On se međutim pozvao na prijašnju judikaturu glede činjenice da nije moguće,

"...tumačiti i primjenjivati članak 6, a da se pri tom ne uzme u obzir običajno pravo u toj oblasti, ili sasvim neovisno o činjenici da je u tom prostoru u pitanju i razgraničenje ribolovnih zona..." (*str.58, par.46*).

Sud je potom ustanovio jedinstvo stavova obje strane da se "razgraničenje ribolovnih zona treba izvršiti sukladno pravu primjenljivom na granice gospodarskog pojasa, a to je običajno pravo" (*str.59, par.47*). Evo zaključaka Suda:

"Naznaka "pravičnog" rješenja" kao cilja svakoga postupka razgraničenja odražava zahtjeve koje postavlja običajno pravo pri razgraničenju kako epikontinentuskog tako i gospodarskog pojasa" (*str.59, par.48*).

Nakon što je na taj način razriješio dilemu primjenljivog prava u ovom sporu, Sud je zaključio:

"...čini se stoga prikladnim, kako u pogledu epikontinentskog pojasa, tako i ribolovnih zona, otpočeti u ovoj parnici postupak razgraničenja povlačenjem privremene crte sredine." (str.62, par.53).

Potom,

"...u bilo kojoj situaciji cilj mora biti postizanje "pravičnog rezultata". Uzevši to polazište, Konvencija iz 1958. zahtijeva istraživanje svih "posebnih okolnosti", a običajno pravo zasnovano na pravičnim načelima traži sa svoje strane istraživanje "relevantnih okolnosti"." (str.62, par.54).

I evo što je Sud zaključio u pogledu tih navodnih razlika:

"Mada se radi o kategorijama različitim po njihovu porijeklu i imenu, postoji nizbježiva težnja ka asimilaciji posebnih okolnosti iz članka 6. Konvencije iz 1958. i relevantnih okolnosti prema običajnom pravu, i to, ako zbog ničega drugoga onda zato što obje kategorije moraju omogućiti postizanje pravičnog rezultata..." (str.63, par.56).

*

Sud je potom istraživao "posebne", tj. "relevantne" okolnosti pri ovom razgraničenju.

Prvi činitelj, geofizičke naravi, jest nerazmjer u duljini obala dviju strana. Duljina morskih pročelja za Grenland iznosi približno 504,3 kilometra, a za otok Jan Mayen 54,8 kilometara. Odnos je dakle 1 prema 9,2 ili 9,1 (str.65, par.61). Taj nerazmjer predstavlja posebnu okolnost što se tiče premiještanja ili prilagođivanja crte sredine u korist Danske. Pri tom je Sud odbacio izravni matematički pristup tom odnosu pri samom povlačenju crte razgraničenja (str.69, par.68), i to iz sljedećih razloga:

"...Razgraničenje prema crti od 200 milja udaljenoj od obale istočnog Grenlanda može se iz matematičke perspektive činiti pravičnijim od onoga zasnovanog na crti sredine i uzimajući potom u obzir nerazmjer u duljini obala; ali to ne znači da bi takav rezultat bio sam po sebi pravičan, što je cilj svakogaorskog razgraničenja koje se zasniva na pravu. Obala Jan Mayena, ne manje od obale istočnog Grenlanda, generira potencijalni naslov nad morskim prostorima priznatim po običajnom pravu, u načelu do granice od 200 milja računajući od polaznih crta. Dodijeliti Norveškoj preostali prostor nakon što bi se pridao puni učinak istočnoj obali Grenlanda, bilo bi sasvim suprotno pravima Jan Mayena, ali i zahtjevima pravičnosti." (str.69, par.70).

Pravičnost Suda u ovom se slučaju potpuno poklopila sa zdravom primjenom prava na snazi. Ti pravični zaključci Suda stoga nisu ni *contra legem*, pa čak ni *praeter legem*, nego *infra legem*.

Proizlazi da nerazmjer u duljini obala dviju država u području razgraničenja čini posebnom ili relevantnom okolnošću samu za sebe, o kojoj sudac pri pravičnom razgraničenju mora voditi računa. Ali proizlazi također da odnos tih brojeva ne smije služiti kao test proporcionalnosti, uzet kao aspekt

pravičnosti, čak niti nakon što se obavi razgraničenje. Sam taj odnos, stoga, može zavarati kad su u pitanju prava svake od obalnih država na odgovarajući prostor epikontinentskog pojasa, ribolovne zone ili gospodarskog pojasa.

Druga posebna ili relevantna okolnost u ovome sporu jest pristup ribljim izvorima u prostoru razgraničenja. Glavni riblji izvor prikladan za ulov u prostoru između Grenlanda i Jan Mayena jest oslić.

"Sud je obaviješten da se stokovi oslića, kad se u nekoj godini nađu u dovoljnoj količini za iskorištavanje, nalaze u južnom dijelu zone preklapanja zahtjeva; love se u razdoblju godine (srpanj do rujna) kad se ledeni pokrov povuče prema sjeverozapadu. U travnju, kad je ledeni pokrov najrasprostranjeniji, nema ni oslića, a niti drugih poznatih ribljih vrsta koje bi se mogle loviti... Sud je stoga uvjeren u to da, iako led čini značajno sezonsko ograničenje pristupu vodama, on ipak osjetno ne pogađa pristup migratornim ribljim izvorima u zoni preklapanja zahtjeva." (*str.73, par.78*).

Sud je s druge strane bio mišljenja da slaba naseljenost otoka Jan Mayen ili socio-ekonomski činitelji pučanstva na istočnom Grenlandu, nisu okolnosti koje treba uzeti u obzir pri razgraničenju. On se pozvao na svoj stav iznesen u presudi iz 1985 (Libija/Malta) (*str.74, par.81*). Isto je bilo i glede motiva sigurnosti (*str.74-75, par.81*).

*

Sud je napokon pristupio postupku povlačenja crte razgraničenja. Nakon što je u prvoj etapi povukao privremenu crtu sredine, povukao je potom i drugu crtu udaljenu 200 morskih milja od polaznih crta na obali istočnog Grenlanda. Po njegovu mišljenju crtu razgraničenja valja povući unutar zone preklapanja zahtjeva dviju strana omeđene tim dvjema crtama. Sud je potom podijelio čitavu tu zonu preklapanja u tri sektora, idući od juga prema sjeveru.

Južni sektor bitno se poklapa s glavnim ribolovnim područjem. Da bi osigurao pravičan pristup objema stranama ribljim izvorima, Sud je podijelio taj sektor na dva prostorno jednaka dijela.

U pogledu drugog i trećeg sektora Sud je uzeo u obzir izraženi nerazmjer u duljini obala Grenlanda i Jan Mayena. Stoga je tamo povukao crtu koja spaja točke razdvajanja tih sektora, na udaljenosti 2 prema 1 u korist Danske.

I tako je u ovoj parnici strankama bila izrečena, da se tako izrazimo, "geometrijska pravda".

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Ovi naši zaključci nužno obuhvaćaju cjelokupnu međunarodnu sudsku i arbitražnu praksu i to od presude Haškog suda iz 1969. do danas. Oni se, dakle, odnose i na prve tri presude o razgraničenjima epikontinentskog pojasa koje smo obradili u našoj raspravi iz 1983.⁴⁵

⁴⁵ *Op. cit., supra, n. 2.*

Razvoj te sudske prakse, uzet u cjelini, bio je usporedno popraćen s razvojem materijalnih pravnih pravila iz prava mora, uključivši tu i ona o razgraničenju morskih prostora. Oba ta razvoja uzajamno su se prožimala.

Tako je tek nakon izricanja presude Haškog suda u 1969. o *Epikontinentskom pojasu u Sjevernom moru* nastao novi režim gospodarskog pojasa koji prije toga nije kao takav postojao. Također su se nakon te presude vrlo mnogo proširili i prostori epikontinentskog pojasa, koje svaka obalna država ima nakon Ženevske konvencije iz 1958. *ipso facto* i *ab initio*.

Odbacujući načelo "jednake udaljenosti - posebnih okolnosti" iz članka 6. Ženevske konvencije o epikontinentskom pojasu iz 1958, Haški sud, i u manjoj mjeri arbitražni tribunali, bili su spremni stvarati nova pravna pravila o morskim razgraničenjima. U toj ulozi zakonodavca oni su široko uveli pravičnost u svim operacijama razgraničenja na moru.⁴⁶

Ali rezultati te zakonodavne djelatnosti suca nisu u cjelini bili zadovoljavajući.

Tako je Haški sud u presudi iz 1969. ustvrdio postojanje "pravnog pravila koje nalaže primjenu pravičnih načela",⁴⁷ shvaćenih u to vrijeme kao istinskih načela i pravila međunarodnog prava. U presudi iz 1982. (Tunis/Libija), i ponovo u presudi iz 1985. (Libija/Malta), Sud je ustvrdio da je "pravni pojam pravičnosti opće načelo neposredno primjenljivo kao pravo".⁴⁸ Ali kad je Sud u svojoj presudi iz 1985. pokušao oblikovati sadržaj tih "pravičnih načela" u oblasti razgraničenja na moru, pokazalo se da ona nisu nimalo prikladna da budu neposredno primjenljiva kao pravo.⁴⁹

U sporu o *Zaljevu Maine* iz 1984, Vijeće Haškog suda iskazalo je što se tiče toga mnogo veći oprez. Ono je uvelo stanoviti red i razlikovanje između istinskih pravnih pravila, pravičnih kriterija i praktičnih metoda koje bi trebale osigurati pravičan rezultat. Na toj je osnovi formuliralo svoju drugu "temeljnu normu" na snazi, u pogledu svih morskih razgraničenja između susjednih država. Po njegovu mišljenju, "razgraničenje se mora postići primjenom pravičnih kriterija i korištenjem praktičnih metoda, koje s obzirom na geografsku konfiguraciju prostora i ostale relevantne okolnosti, osiguravaju pravičan rezultat".⁵⁰

Ipak se čini da je Vijeće u toj oblasti unijelo i stanovitu pomutnju pri formuliranju svoje prve "temeljne norme". Ono je iz članka 6. Ženevske

⁴⁶ Tako je Michel VIRALLY na temelju sudske prakse do 1985. izveo tri faze sudačkog prosuđivanja po pravičnosti. U pripremnoj fazi sudac određuje "posebne okolnosti", i posebice područje razgraničenja. Faza odlučivanja sastoji se u određivanju učinaka koje valja pridati svakoj od tih posebnih okolnosti, tj. uspoređivati jednu s drugom da bi se utvrdila njihova relativna težina. Napokon, faza potvrđivanja sastoji se u provjeri pravičnosti postignutog rezultata. Radi se o provjeravanju proporcionalnosti između duljine obala i dodijeljenih prostora. Cf., "L'équité dans le droit. A propos des problèmes de délimitation maritime. *Le droit international à l'heure de sa codification*, Etudes en l'honneur de Roberto Ago, II, Milano 1987, pp. 526-530.

⁴⁷ *I.C.J. Reports* 1969, p. 45, par. 85; p. 49, par. 89. Vidi naš komentar, *op. cit.*, *supra*, n. 2, str. 52.

⁴⁸ *Reports* 1982, p. 60, par. 71. Vidi naš komentar, *ibid.*, str. 68-69. *Reports* 1985, p. 39, par. 45. Vidi naš komentar naprijed u ovoj raspravi.

⁴⁹ *Ibid.*, pp. 39-40., par. 46.

⁵⁰ *Reports* 1984, p. 300, par. 112.

konvencije iz 1958. izvelo načelo prema kojemu "razgraničenje epikontinentuskog pojasa koje bi neka država izvršila jednostrano, ne obazirući se na gledišta druge ili drugih država zainteresiranih razgraničenjem, za njih je po međunarodnom pravu nesuprotstavljivo (*"inopposable"*).⁵¹

Taj zaključak sigurno je točan kad se radi o razgraničenju epikontinentuskog pojasa. Ali je u tome, pozivajući se na članak 6, Vijeće zanemarilo načelo jednake udaljenosti - posebnih okolnosti, kojemu očito nije željelo pridati domašaj opće norme. I ono se po našem mišljenju prevarilo uzdižući gornju premisu na razinu temeljne norme glede svih mogućih razgraničenja morskih prostora. S tom navodnom "temeljnomo normom", po kojoj se nikakvo morsko razgraničenje ne može izvršiti jednostrano, Vijeće je stvorilo više novih problema nego što je uspjelo riješiti postojeće.

I Arbitražni sud (Kanada/Francuska) ispoljio je apetit za artikuliranje temeljnih normi, premda na mnogo umjereniji način. U svojoj Odluci iz 1992. on je ustanovio postojanje sporazuma parničnih stranaka o temeljnoj normi koju treba primijeniti u tom sporu, "koja traži da se razgraničenje izvrši u skladu s pravičnim načelima ili pravičnim kriterijima, vodeći računa o svim posebnim okolnostima, kako bi se postigao pravičan rezultat".⁵²

Ta je "temeljna norma" dakle varijanta druge "temeljne norme" Vijeća Haškog suda iz presude o *Zaljevu Maine*. Obje su očito inspirirane člancima 74 (1). i 83 (1). Konvencije iz 1982. Ipak, "pravična načela" i "pravični kriteriji" u ovoj posljednjoj Odluci ne smatraju se načelima međunarodnog prava. Baš naprotiv, Arbitražni sud je izričito naglasio da pravičnost zahtijeva "odbacivanje bilo kakve obvezatne metode" u razgraničenju.

I napokon, Haški sud je u sporu *Jan Mayen* izveo prost zaključak navodeći da običajno pravo zasnovano na pravičnim načelima zahtijeva ispitivanje "relevantnih okolnosti".⁵³

Kroz sve te vratolomije suci i arbitri pokazali su stanoviti voluntarizam u stvaranju novoga prava, a što je značajka unutrašnjeg i međunarodnog zakonodavstva kroz skoro dva zadnja stoljeća.

Uloga međunarodnog suca može biti dragocjena u procesu nastajanja običajnoga međunarodnog prava, kada se taj postupak sastoji od prakse koja se ponavlja i koja rezultira u *opinio juris* njezinih izvršitelja. U tom postupnom nastanku običajnog prava sudac može ustanoviti postojanje nekih običajnih pravnih pravila, ili čak može svojom odlukom kristalizirati praksu koja je prije toga bila nesigurna i još uvijek ne sasvim jednoobrazna, u novo pravilo običajnog prava. Ali u oba slučaja, u ponavljanom vršenju određene prakse može zaista nastati pravno pravilo opće naravi, zasnovano na razumu, koje pruža najbolje rješenje za najveći broj slučajeva koji mogu nastati.

Suprotno od toga, sučevo stvaranje navodno novih "običajnih" pravila izvan bilo kakvog ponavljanja u praksi država, pa čak i izvan presedana u sudskoj

⁵¹ *Reports 1984*, p. 292, par. 87.

⁵² *International Legal Materials 1992*, No. 5, p. 1163, par. 38. Vidjeli smo da je i Haški sud u presudi iz 1985. (Libija/Malta) ustvrdio isto, izostavljajući pri tom izraz "pravični kriteriji". Cf., *Reports 1985*, p. 38, par. 45.

⁵³ *Reports 1993*, p. 62, par. 54.

praksi, izrodilo je i takva "pravična načela" poput npr. onoga da su "strane dužne djelovati na način da se primjenjuju pravična načela";⁵⁴ ili "načela poštivanja svih relevantnih okolnosti", ili "načela da nije u pitanju potpuno prekrajanje geografije, niti ispravljanje nejednakosti stvorenih od prirode".⁵⁵

Takvi iskazi Haškog suda ne mogu biti korisna osnova zdravog razvoja novih pravila međunarodnog prava u oblasti morskih razgraničenja. Sud je čak što više tvrdio da su sva gornja i ostala "pravična načela" pravila međunarodnoga prava već na snazi. I mnogi pravnici su uzimali te navode kao već dokazane i nepobitne.

Iz toga kuta nije savršenije niti pravilo predviđeno u člancima 74 (1). i 83 (1) Konvencije iz 1982.

Napokon, neke točne konstatacije Suda o pozitivnom pravu, kao npr. ona o pravilu nezadiranja jedne države u ono što čini "prirodni" produžetak epikontinentuskog pojasa druge, a koji svaka obalna država ima *ipso facto* i bez proglašenja,⁵⁶ nisu se dokazala pravilima koja pružaju pouzdane kriterije pri razgraničenju spornih područja epikontinentuskog pojasa.

*

S druge strane, međunarodna sudska i arbitražna praksa u njezinoj cjelini, kao i radovi Treće konferencije UN o pravu mora, utvrdili su postojanje pravnog pravila o "pravičnom rješenju" kao cilju svakoga morskog razgraničenja. Ti iskazi su dakle jednodušno priznati kao pozitivno pravo u toj oblasti. Malo ima danas pravnik koji sumnjaju u postojanje toga "općeg pravila" ili "temeljne norme".⁵⁷ Ali postavlja se pitanje korisnog učinka toga cilja, uzetog kao obvezatnoga pravnoga pravila.

"Pravično rješenje" koje dvije države postignu u tekstu njihova dvostranog ugovora o razgraničenju nekog morskog prostora, predstavlja za njih same novo partikularno pravo koje uređuje njihove buduće odnose. Nakon što njihov ugovor stupi na snagu, malo je važno je li njime izvršeno razgraničenje zasnovano na općem međunarodnom pravu mora, na pravičnim promišljanjima jedne ili objiju stranaka, ili moguće na drugim izvanpravnim motivima. Jedino je važno da tim ugovorom nisu pogođena prava trećih država i da on sam nije bio prisilom nametnut jednoj ili objema strankama. Pridjev "pravičan" nije dakle osobito važan glede sadržaja, pa ni formalne važnosti takvoga ugovora.⁵⁸

I već smo istakli da se pravičnost pokazala malo korisnom tijekom pregovora, pa i u postupku pred nekim međunarodnim sudskim tijelom. Cilj "pravično rješenje", uzet sam za sebe, ne može ih navesti na zadovoljavajuću,

⁵⁴ *Reports 1969*, p. 48, par. 85.

⁵⁵ *Reports 1985*, p. 39, par. 46.

⁵⁶ *Reports 1969*, p. 48, par. 85 c).

⁵⁷ Usp., Prosper WEIL: *Perspectives du droit de la délimitation maritime*, Paris 1988, p. 174.

⁵⁸ U istom smislu Benedetto CONFORTI: "L'arrêt de la Cour internationale de Justice dans l'affaire de la délimitation du plateau continental entre la Libye et Malte", *Revue générale de droit international public 1986*, No. 2, p. 317, s pravom ističe: "...Si un accord est conclu, il sera en tout cas valable indépendamment du fait que son résultat est équitable ou non équitable...".

pa ni na predvidljiv rezultat. Čak kad se one i usuglase na neka "pravična načela", svaka od njih stavlja različit naglasak na različita "načela" i pravične kriterije. I općenito uzevši, za svaku stranu u pregovorima ili u sudskom postupku njezin zahtjev izgledat će samoj njoj pravičan, a zahtjevi suprotne strane bit će za nju nepravični, nepravedni, pretjerani i neprihvatljivi.

A kad neko sudsko tijelo odlučuje u toj oblasti, ono svojom presudom izriče strankama pravdu na temelju primjenljivih pravnih pravila u toj oblasti i na temelju pravičnih promišljanja sudačke većine. Za takvo sudsko tijelo nije ni od kakve koristi postojanje pravnog pravila koje mu nalaže dužnost da postigne pravično rješenje spora, jer taj cilj proizlazi iz njegove sudačke funkcije.⁵⁹

Stoga, u nedostatku preciznijih pravnih pravila u tu svrhu, predviđanje nekim posebnim pravnim pravilom "pravičnog rješenja" kao cilja svih mogućih operacija razgraničenja morskih prostora, ne čini se da je naročito korisno.

*
*   *
*

Prethodno izvršena analiza sudskih odluka pokazala nam je zanimljiv fenomen. U presudi o sporu *Jan Mayen* iz 1993, Haški sud je zaključio da se, kako u pogledu epikontinentnog pojasa tako i ribolovnih zona, čini prikladnim otpočeti postupak razgraničenja povlačenjem privremene crte sredine. Sud se pri tomu pozvao na presedane iz sporova o *Zaljevu Maine* i o *Epikontinentnom pojasu* (Libija/Malta).⁶⁰ Ali nema uvjerljivih dokaza da suci nisu imali u vidu privremenu crtu sredine i pri svim ostalim razgraničenjima.⁶¹

Ipak postoji jedna poznata geografska situacija za koju bi se na prvi pogled moglo činiti da crta sredine ne bi bila uopće primjenljiva, čak niti kao polazište u razgraničenju. Radi se o sporu o *Epikontinentnom pojasu u*

---

⁵⁹ U tome pogledu Haški sud je s razlogom naglasio u svojoj presudi iz 1982. (Tunis/Libija), da pravičnost kao pravni pojam neposredno proizlazi iz ideje pravde, i da je Sud, kojega je zadaća da izriče pravdu, obavezan primjenjivati je. *Reports 1982*, p. 60, par. 71.

⁶⁰ *Reports 1993*, p. 62, par. 53. Čini se da nije bilo drukčije ni kod razgraničenja između samih država putem ugovora: "Dès lors, par conséquent, que, selon des témoins dignes de foi, les gouvernements commencent toujours la négociation d'une délimitation maritime en envisageant une ligne d'équidistance, quitte à la modifier par la suite..." *Cf.*, P. Weil, *op. cit.*, *supra*, n. 57, p. 167. Vidi također, *ibid.*, pp. 216-221.

⁶¹ Haški sud je tu činjenicu sam priznao u sporu o *Epikontinentnom pojasu u Sjevernom moru* kad je ustanovio da primjena načela jednake udaljenosti može u nekim slučajevima već na prvi pogled dovesti do "neobičnih, nenormalnih i nerazumnih" rezultata (*Reports 1969*, p. 23, par. 24). A u sporu koji je slijedio o *Epikontinentnom pojasu* (Francuska/Ujedinjeno Kraljevstvo) iz 1977, crta sredine bila je odlučujuća u obavljenoj razgraničenju (usp. *op. cit.*, *supra*, n. 2, str. 46, 59-63). Vidi prikaz cjelokupne sudske prakse u tome pogledu, P. WEIL, *op. cit.*, *supra*, n. 57, 205-211.

Upravo iz tih razloga ne treba pridati pretjeranu važnost suprotnim izjavama samoga Haškog suda, posebno onoj u njegovoj presudi između Libije i Malte iz 1985: "Sud ne može prihvatiti da je čak kao prethodna i privremena etapa u povlačenju crte razgraničenja metoda jednake udaljenosti ona koja se mora primijeniti, ili da se od Suda traži da kao prvi korak ispita učinke razgraničenja primjenom metode jednake udaljenosti" (*I.C.J. Reports 1982*, p. 79, par. 110)... (*Reports 1985*, p. 37, par. 43). Uzimajući u obzir način na koji je sam Sud povukao crtu razgraničenja baš u toj presudi, čini se važnijim utvrditi ono što Sud konkretno čini od onoga što tek izjavljuje.

Egejskom moru. Skoro svi otoci u tom moru do samih obala Turske, pripadaju Grčkoj. Grčka je bila zatražila od Haškog suda da odluči da grčki otoci imaju pravo na odgovarajući epikontinentski pojas.⁶² Turska je sa svoje strane tvrdila da su ti otoci tek izbočine iznad turskog epikontinentskog pojasa, i da oni nemaju svoj vlastiti pojas.⁶³ Presudom od 19. prosinca 1978. Sud se u toj vrlo zanimljivoj parnici proglasio nenadležnim.

U tom još neriješenom sporu radi se u prvom redu o nesuglasnosti stranaka glede pravnog položaja grčkih otoka u Egejskom moru, dakle o pravnom naslovu Grčke da ima epikontinentski pojas oko tih otoka. Nakon što se razriješi taj ključni problem, moći će se pristupiti razgraničenju epikontinentskog pojasa između Grčke i Turske u kojemu će crta sredine sigurno imati neku ulogu.

Ali osim toga slučaja i možda još nekih sličnih geografskih situacija, svako razgraničenje morskih prostora otpočinje povlačenjem privremene crte sredine u području razgraničenja. Sudac nakon toga mora pažljivo vagati posebne okolnosti kako bi postigao prema njegovu mišljenju pravično razgraničenje, u čemu se i inače sastoji njegova funkcija pri izricanju pravde. Posebne okolnosti mogu ga ponekad navesti da pribjegne nekoj drugoj metodi, i to naročito pri bočnom razgraničenju. Ali se same te posebne okolnosti uvijek procjenjuju u odnosu na privremeno povučenu crtu sredine.⁶⁴

Dakle, takva operacija otpočinjanja postupka razgraničenja potvrđuje ispravnost temeljnoga pravila predviđenog u članku 6. Zenevske konvencije o epikontinentskom pojasu iz 1958, kao i u ugovornim propisima koji se odnose na razgraničenje teritorijalnoga mora.⁶⁵ Ne čini se da može biti drukčije ni kad se radi o razgraničenju gospodarskog pojasa ili neke ribolovne zone.

*

Da bi se opisala uloga pravičnosti u razgraničenjima morskih prostora, treba otpočeti s najjednostavnijim geografskim situacijama i nastaviti s onima teže rješivim. Pokazalo se točnim da je razgraničenje morskih prostora između država kojih obale leže sučelice relativno lakša zadaća od onoga između država kojih se obale dodiruju. I da su se sporovi tim redosljedom pojavljivali pred međunarodnim sudskim tijelima, vrlo je vjerojatno da bi se mnogi nesporazumi izbjegli, a naročito onaj glede "pravičnih načela" počam od presude Haškog suda iz 1969.

U idealnim uvjetima obala dviju država koje leže sučelice na istoj udaljenosti i s jednakom duljinom "relevantne obale" u prostoru razgraničenja, crta sredine bit će u svakom mogućem pogledu najpravednija morska granica.

⁶² *Reports 1978*, p. 6, par. 12.

⁶³ *Ibid.*, p. 35, par. 83.

⁶⁴ Spor između Tunisa i Libije iz 1982, čini se jednim koji proturječi tom pristupu. Do toga je bilo došlo jer su obje parnične strane smatrale crtu jednake udaljenosti nepravičnom. *Cf.*, *Reports 1982*, p. 79, par. 110. Upravo se na taj, u neku ruku izolirani slučaj, odnosi sljedeći opis P. WEILA: "...operacija razgraničenja sastoji se u jedinstvenoj fazi koja, polazeći od relevantnih okolnosti, i zahvaljujući primjeni pravičnih načela, neposredno pristupa pravičnom povlačenju..." crte razgraničenja. *Op. cit.*, *supra*, n. 57, p. 203.

⁶⁵ *Cf.*, *op. cit.*, *supra*, n. 1, str. 190-191, 196.

U takvoj idealnoj situaciji ne postoje nikakve posebne okolnosti koje bi opravdavale otklon od crte sredine. I ono što se ponekad naziva "pravičnim načelima" ili "pravičnim kriterijima" nije drugo doli opis geografskih i drugih činitelja koji opravdavaju prilagođivanje ili premiještanje crte sredine u korist bilo jedne ili druge obalne države, ili opis razloga za njezino odbacivanje.

Malo su važne razlike u izrazima "posebne" i "relevantne" okolnosti, kojima se naročito zaokupljao Haški sud u sporu *Jan Mayen*.⁶⁶ Kao što smo već naveli, okolnosti su posebne u odnosu na privremeno povučenu crtu sredine, tj. u odnosu na primjenu načela jednake udaljenosti (načela ekvidistance). Kad te okolnosti nisu u isto vrijeme i "relevantne", one nisu od nikakve važnosti pri razgraničenju nekoga datog morskog prostora.

U doba dok se širina epikontinentskog pojasa određivala, uz kriterij eksploataбилности, i onim batimetrijskim do dubine od 200 metara, fizička i geološka struktura prostora razgraničenja bila je posebna okolnost od ključnog značaja. Ona je ostala prvorazrednim činiteljem pri utvrđivanju vanjskih granica toga pojasa preko udaljenosti od 200 morskih milja, sve do vanjskog ruba kontinentalne orubine, ili u razgraničenju tih prostora između država čije obale leže sučelice ili se dodiruju u tom području vrlo udaljenom od njihovih obala.

Ali po novom pravu mora, unutar prostora od 200 milja od polaznih crta svake od obalnih država, kriterij udaljenosti ostao je jedino važan. Isto je i pri razgraničenju gospodarskog pojasa ili ribolovnih zona.

Upravo stoga, geografske značajke u srcu su postupka razgraničenja, kao što je to točno ustanovio Arbitražni sud (Kanada/Francuska) u 1992.⁶⁷

Kopnena masa parničnih strana nije pri razgraničenju ni od kakve važnosti.⁶⁸ Važna su jedino morska pročelja na njihovoj obali. Sve se to odnosi kako na razgraničenje između država kojih su obale sučelice, tako i kad se njihove obale dodiruju, tj. pri bočnom razgraničenju.

Kad se otok male površine nalazi sučelice dugačkom obalnom pročelju suprotne parnične strane (Malta u odnosu na Libiju; Saint-Pierre-et-Miquelon sučelice kanadskoj obali; otok Jan Mayen nasuprot obali istočnog Grenlanda), osim privremene crte sredine, treba također povući i privremene crte udaljene 200 milja od polazne crte na obali svake od parničnih strana.

Tamo gdje se projekcije od obale u pravcu mora parničnih strana sukobljavaju s projekcijom od obale trećih država, završava se područje razgraničenja strana u sporu. Tamo gdje se te projekcije od obalnih pročelja ne sukobljavaju niti s jednom drugom obalom, sudac će odrediti svakoj od

---

⁶⁶ *Reports 1993*, pp. 62-63, par. 54, 56.

⁶⁷ *International Legal Materials 1992*, No. 5, p. 1160. par. 24.

⁶⁸ Usp. arbitražnu presudu Gvineja/Gvineja Bisao iz 1985, *Reports of International Arbitral Awards*, vol. XIX, pp. 192-193, par. 118-119; te presudu Haškog suda Libija/Malta iz iste godine, *Reports 1985*, p. 41, par. 49.

strana punu vanjsku granicu od 200 milja, kao što je to bilo učinjeno u sporu iz 1992. između Kande i Francuske.⁶⁹

I napokon, tamo gdje se projekcije od obalnih pročelja parničnih strana preklapaju, počinje zadaća suca, odn. arbitra u njihovu razgraničenju.⁷⁰ I samo u tom prostoru sudac može u odlučivanju očitovati svoju pravičnost. U svim ostalim gore opisanim operacijama pravičnost ne igra nikakvu ulogu. Tamo se primjenjuju jedino pravna pravila i geometrija.

Postavlja se pitanje posebnih i relevantnih okolnosti koje opravdavaju odstupanje od crte sredine u korist jedne ili druge strane. I baš u uočavanju tih okolnosti pravičnost suca ili arbitra igrala je važnu ulogu. I samo u tome pogledu akumulacija sudskih presedana, zasnovanih na pravičnosti suca, i nudeći neka rješenja općenitije primjenljivosti mogla je dovesti do nastanka nekih novih istinskih pravnih pravila o razgraničenjima na moru.⁷¹ Sva ostala "pravična načela" bila su tek razlozi suca kojima je stranama opravdao ispravnost crte razgraničenja koju je svojom presudom bio utvrdio.

Evo pregleda posebnih okolnosti koje su se već dokazale relevantnima u morskim razgraničenjima u međunarodnoj sudskoj i arbitražnoj praksi.

To je prije svega nerazmjernost u duljini obala svake od strana u prostoru razgraničenja. Kad je taj nerazmjernost važan, on se može uzeti u obzir kao valjan razlog za prilagođivanje ili za premještanje privremeno povučene crte sredine u korist strane s dužom obalom. Ali po našem mišljenju nema mjesta mjerenju bilo *a priori* ili *a posteriori* tzv. "relevantnih obala", kako bi se spornim stranama u istom omjeru dodijelio relevantni prostor epikontinentnog ili gospodarskog pojasa.⁷² To je naročito točno kad je odnos duljina obalnih pročelja parničnih strana vrlo izražen. Jer kao što je Haški sud dokazao u presudi *Jan Mayen*, pri prilagođivanju privremene crte sredine treba prije uzeti u obzir činjenicu da bi obala svake od strana imala pravo na punu širinu od 200 milja kad ona ne bi ležala nasuprot obali neke druge države.⁷³

Koje su se druge posebne okolnosti uzimale u obzir pri razgraničenju u dosadašnjoj sudskoj praksi?

Haški sud i Arbitražni sud iz 1985, odbili su uzeti u obzir ekonomske činitelje, i to naročito na način da bi se epikontinentni pojas manje bogate

---

⁶⁹ Usp., *International Legal Materials* 1992, No. 5, p. 1170, par. 70.

⁷⁰ Točno je da strane mogu svojim svojim kompromisom ovlastiti suca ili arbitra da razgraniči samo dio toga područja preklapanja. Ali on svojom presudom nikako ne smije dirati u prostor koji čini područje preklapanja neke od parničnih strana s trećim obalnim državama u istom regionu, osim u slučaju njihova zahtjeva za intervencijom u postupku, koga je sud usvojio.

⁷¹ Još uvijek se uzdržavamo od prepoznavanja i od mogućeg formuliranja pravnih pravila nastalih na taj način. Ali sam njihov nastanak nam se čini vrlo mogućim. Sigurno je da će s proliferacijom novih sudskih odluka o razgraničenjima na moru takva pravna pravila postati neizbježiva. Uz to, nova sudska praksa može ispraviti ili opovrgnuti neke ranije iskaze sudskih tijela o postojanju ili o nepostojanju nekih drugih pravnih pravila u tom pogledu.

⁷² Vidi o raznolikim tumačenjima razmjernosti (proporcionalnosti) kroz sudsku i arbitražnu praksu – P. WEIL: *op. cit.*, *supra*, n. 57, pp. 252-257.

⁷³ *Reports* 1993, p. 89, par. 70.

strane trebao uvećati kako bi se umanjilo njezino siromaštvo.⁷⁴ Ali je u isto vrijeme bilo prihvaćeno da, ukoliko strane podnesu dokaze, mineralni izvori već utvrđeni u području razgraničenja mogu predstavljati posebnu okolnost.⁷⁵

Pri razgraničenju gospodarskog pojasa, ili pri razgraničenju epikontinentskoga pojasa i ribolovnih zona jedinstvenom crtom, riblji izvori su se već uzimali u obzir kao činitelj važniji od mineralnih izvora morskog dna i njegova podzemlja.⁷⁶ Ipak, čini se da u tim slučajevima postojanje petrolejskih nalazišta nije bilo utvrđeno, ili je možda bilo prikriveno.

U dva navrata međunarodna sudska tijela pokazala su naknadnu skrb o tome bi li već povučena crta razgraničenja mogla imati katastrofalne posljedice za opstanak i gospodarski napredak stanovništva u području razgraničenja.⁷⁷ A pravičan pristup obiju strana ribljim izvorima bio je činitelj pri povlačenju crte u jednom sektoru razgraničenja u presudi *Jan Mayen*.⁷⁸

Razlozi sigurnosti su važan činitelj pri razgraničenju kada se radi o povlačenju granične crte u blizini obale, ali ne kad je ta crta vrlo udaljena, kao u sporu između Malte i Libije, ili između Grenlanda i Jan Mayena.⁷⁹ Pri bočnom razgraničenju taj činitelj može rijetko kada igrati važnu ulogu, jer tamo svaka država nadzire morske prostore smještene nasuprot svojih obala i u njihovu susjedstvu.⁸⁰ Iz svega toga međutim proizlazi da taj činitelj postaje vrlo važan pri razgraničenju morskih prostora u nekom prostorno malome zaljevu, poput npr. Piranskog zaljeva između Hrvatske i Slovenije.

*

Uz skoro sve izloženo, bočno razgraničenje između država kojih se obale dodiruju može se suočiti još i s posebnim teškoćama.

I u tome pogledu valja poći od neke idealno zamišljene situacije. Kod bočnog razgraničenja idealna situacija činila bi potpuno ravnu obalnu crtu, bez nazočnosti otoka, otočića, grebena ili uzvišica suhih za niske vode u području razgraničenja. Primjena načela jednake udaljenosti ovdje bi proizvela okomicu na obalu od točke na koju izbija kopnena granica dviju država, u pravcu mora. Ovdje je važno istaknuti da u toj idealno zamišljenoj situaciji crta sredine potpuno koincidira s okomicom na opći smjer obale. Strogo uzevši, u takvom slučaju nema prostora preklapanja pravnih naslova strana u sporu koje bi sudac trebao razgraničiti.

⁷⁴ Presuda Haškog suda Tunis/Libija iz 1982, *Reports 1982*, pp. 77-78, par. 107 (vidi i naš prikaz, *op. cit.*, *infra*, n. 2, str. 72-73); arbitražna presuda Gvineja/Gvineja Bisao iz 1985, *Reports of International Arbitral Awards*, vol. XIX, pp. 193-194, par. 122; presuda Haškog suda Libija/Malta iz iste godine, *Reports 1985*, p. 41, par. 50; te presuda Haškog suda *Jan Mayen* iz 1993, *Reports 1993*, p. 74, par. 81.

⁷⁵ Cf., Libija/Malta, *Reports 1985*, p. 41, par. 50, i pozivanje u tome pogledu na presudu Haškog suda iz 1969, *Reports 1969*, p. 54, par. 101. D2.

⁷⁶ Libija/Malta, *ibid.*; Kanada/Francuska, *International Legal Materials 1992*, No. 5, p. 1160, par. 23.

⁷⁷ Presuda o *Zaljevu Maine*, *Reports 1984*, p. 342, par. 237, Kanadsko-francuska arbitraža iz 1992, *International Legal Materials 1992*, No. 5, p. 1184, par. 84.

⁷⁸ *Reports 1993*, p. 79, par. 92.

⁷⁹ Usp., *Reports 1985*, p. 42, par. 51; *Reports 1993*, pp. 74-75, par. 81.

⁸⁰ Cf., Gvineja/Gvineja Bisao, *Reports of International Arbitral Awards*, vol. XIX, p. 194, par. 124.

Izrazito konkavan ili izrazito konveksan oblik obale, te nazočnosti otoka, otočića, hridi i uzvišica suhих za niske vode u blizini obale, mogu opravdavati značajno odstupanje od crte sredine, da bi svaka od država u pitanju dobila pravičan dio područja razgraničenja.

U tome se pogledu pokazivalo delikatnim sučevo određivanje "relevantne obale", tj. "područja razgraničenja", kako bi se on uvjerio u neku razmjernost između duljina obala u tom području i morskih prostora koje je svojom crtom već dodijelio svakoj od strana. Ali po našem mišljenju, aritmetika nije niti ovdje dobar savjetnik.

Čini nam se da i u takvim situacijama postupak razgraničenja treba otpočeti povlačenjem privremene crte sredine i to da bi se sagledale sve posebne okolnosti. Ali da bi postigao pravično rješenje, tu sudac rijetko kada može prilagoditi ili premjestiti crtu sredine. Geografske okolnosti mogu ga navesti na to da u konačnom razgraničenju tu crtu sasvim napusti.

I kad se radi o bočnom razgraničenju čak i prostora epikontinentuskog i gospodarskog pojasa, ponekad se nameće pitanje položaja kopnene granice na obali, kao i granice u teritorijalnom moru koja je već utvrđena ili ju tek treba povući.

Tu treba navesti da je glede razgraničenja teritorijalnog mora, Odbor stručnjaka Komisije za međunarodno pravo nabrojio u 1953. kao moguće metode razgraničenja - osim načela jednake udaljenosti uz posebne okolnosti - još i ove: produljenje kopnene granice na moru u istom smjeru; povlačenje okomice na obalu od točke u kojoj kopnena granica izbija na obalu; te povlačenje okomice na opći smjer obale.⁸¹

Prosto produljenje smjera kopnene granice na moru može polučiti "neobične, nenormalne i nerazumne" rezultate, čak i češće negoli povlačenje proste crte sredine.⁸² Jednako je i pri povlačenju okomice od točke od koje kopnena granica izbija na obalu, ili pri prostom produljenju smjera postojeće granične crte u teritorijalnom moru na prostor epikontinentuskog ili gospodarskog pojasa.

Ali okomica na opći smjer obale već se u više navrata pokazala najprikladnijim rješenjem kad čak i prilagođena crta sredine nije dovodila do najpravičnijeg rješenja.⁸³ To u najmanju ruku vrijedi za prvi sektor razgraničenja

⁸¹ Vidi tekst presude Tunis/Libija, *Reports 1982*, p. 84. par. 119. Vidi i opis pojedinih praktičnih metoda radi postizanja pravičnog rezultata, u presudi Vijeća Haškog suda o *Zaljevu Maine*, *Reports 1984*, p. 313, par. 159, te naprijed u ovoj raspravi, u prikazu te presude.

⁸² Vidi o praktičnim teškoćama utvrđivanja polazne točke za povlačenje morske granice, kao i u povlačenju morske granice kao produžetka kopnene granice - Daniel BARDONNET: "Frontières terrestres et frontières maritimes", *Annuaire français de droit international 1989*, pp. 6-38.

⁸³ Sporovima prikazanim u našoj raspravi iz 1983 i ovdje, treba u ovome pogledu dodati slučaj *Grisbadarna* između Norveške i Švedske. Njega je Stalni arbitražni sud presudio još 14. ožujka 1909, dakle prije svih pokušaja kodifikacije prava mora. U toj arbitražnoj presudi radilo se o razgraničenju prostora teritorijalnog mora dviju država. Sud je najprije povukao privremenu okomicu na opći smjer obale, koja je bila usmjerena 20 stupnjeva južno prema zapadu. Ali pošto ova crta presijeca pličake (bankove) važne za ribolov, Sud je tu crtu potom preusmjerio na 19 stupnjeva južno. Tako korigirana crta razgraničenja prolazi sjeverno od pličaka *Grisbadarna*, koji su time u cijelosti bili dosuđeni Švedskoj, te južno od *Skjottegrunda*, koji su u cijelosti postali norveškima. Tu se dakle radilo o presudi koja se bila suočila sa svim teškoćama bočnog razgraničenja, a koja je, mada to nije navela, postigla "pravičan rezultat". Cf., *Reports of International Arbitral Awards*, vol. XI, p. 160.

koji je najbliži obali. A da bi se utvrdio opći smjer obale, ponekad treba uzeti u obzir obalno pročelje i trećih susjednih država, kao što je to učinio Arbitražni tribunal u sporu između Gvineje i Gvineje Bisao.⁸⁴ Stoga i prije negoli zbog procjenjivanja proporcionalnosti, ponekad treba u tu svrhu pažljivo utvrditi takvu proširenu "relevantnu obalu".

Geografska konfiguracija obala parničnih strana u nekome zaljevu na čijoj obali izbija državna granica, može polučiti još složenije probleme. U prostoru u blizini obale radi se o bočnom razgraničenju. Ali u udaljenijem prostoru radi se prije o razgraničenju između obala koje leže sučelice. To može zahtijevati povlačenje granične crte izlomljene pod više kutova. Pri tom pada velika odgovornost na suca ili arbitra u određivanju u tu svrhu više sektora u području razgraničenja.

*

Pravičnost suca ili arbitra očituje se u pridavanju težine svakoj od gore opisanih okolnosti, bilo pri prilagođavanju privremeno povučene crte sredine, ili pri njezinom premještanju, ili pri njezinom odbacivanju i povlačenju neke drukčije crte.

U nekoj geografskoj situaciji koja je bliža onoj opisanoj kao idealna, uloga sudačke pravičnosti bit će skromna. Ali malo je vjerojatno da će sudac uopće doći u priliku da presuđuje takav spor. U tim jednostavnim geografskim okolnostima strane će se same nagoditi na crtu sredine, ili na djelomično korigiranu crtu sredine kao njihovu morsku granicu. O tomu će sklopiti ugovor, a da spor uopće ne nastane.⁸⁵

Sudac ili arbitar stoga odlučuju o teško rješivim situacijama, u kojima najčešće ne mogu obaviti svoju zadaću bez pribjegavanja pravičnosti. To stanje može stvoriti iskrivljenu predodžbu da je načelo jednake udaljenosti u međunarodnoj sudskoj praksi općenito odbačeno, što nipošto nije točno.

I u tim složenim situacijama, posebno kad treba povući izlomljenu graničnu crtu pod više različitih kutova u više sektora razgraničenja, odgovornost suca postaje sve veća. Nema gotovih i dovoljno preciznih pravnih pravila koja mogu olakšati zadaću suca u tim naročito teškim okolnostima.

Premda se u ponavljanoj praksi međunarodnih sudskih tijela može očekivati nastanak novih pravnih pravila o razgraničenjima na moru, prosta primjena svih takvih pravila neće nikada polučiti savršena rješenja u svim teškim situacijama s kojima se sudac može suočiti.

Razgraničenje morskih, kao i kopnenih prostora, ostaje stoga djelo pravničke umjetnosti, kao što je to u različitom kontekstu zaključio preminuli Charles Rousseau, glede tumačenja međunarodnih ugovora.⁸⁶

I u takvim uvjetima, pa čak kad se radi o sučevu povlačenju granične crte u jednom smjeru, možemo se napokon zapitati radi li se zaista o

⁸⁴ Cf., *Reports of International Arbitral Awards*, vol. XIX, p. 183, par. 190; p. 190, par. 110. i 111b).

⁸⁵ Usporedi zaključke P. WEILA: *op. cit.*, *supra*, n. 57, pp. 285-286.

⁸⁶ Cf., Charles ROUSSEAU: *Droit international public*, tome I, Paris 1970, p. 291.

razgraničenju u strogom smislu te riječi, ili prije o pravičnoj raspodjeli morskih prostora parničnim stranama crtom koju sudac određuje.

Za nas to međutim nije najvažnije pitanje. Čak niti istinska raspodjela morskih prostora temeljem distributivne pravde ne bi bila suprotna cilju svakoga razgraničenja postavljenom u ugovornom pravu, koje se sastoji u postizanju "pravičnog rješenja".

*
*   *
*

Na kraju će biti zanimljivo rekapitulirati načine na koje je bila povučena crta razgraničenja u svim presudama koje smo prikazali.

U svojoj presudi iz 1969. u sporu o Epikontinentском pojasu u Sjevernom moru, Haški sud nije povukao nikakvu crtu razgraničenja, čak ni samo da bi pomogao kartografskim stručnjacima da obave svoj dio posla. Ta presuda isključivo izriče načela razgraničenja.

U francusko-britanskom sporu o Epikontinentском pojasu iz 1977, Arbitražni tribunal dodijelio je Anglonormanskim otocima Jersey i Guernsey u samoj blizini francuske obale, pojas od 12 milja od polazne crte. U području La Manchea povukao je crtu sredine, ne vodeći pri tome računa o tim otocima. A u području Atlantika on je povukao crtu pod polovičnim kutom, dajući time polovičan učinak britanskim otocima Scilly, u odnosu na obalu, i to sve do izobate 1000 metara.

U sporu iz 1982. u Epikontinentском pojasu između Tunisa i Libije, Haški sud je u prvom sektoru razgraničenja povukao okomicu na obalu. Ta crta je u drugome sektoru korigirana i u nastavku povučena paralelno s crtom pod polovičnim kutom dviju crta. Od njih jedna spaja najzapadniju točku u zaljevu Gabes s točkom Ras Kapoudia, a druga spaja istu točku s vanjskim rubom otočja Kerkennah.

U sporu o Zaljevu Maine iz 1984, (Kanada/Sjedinjene Države), Vijeće Haškog suda povuklo je u prvom sektoru razgraničenja najbližem obali, lako modificiranu crtu sredine. Ta se crta prelama od početka drugoga i u trećem sektoru, i postaje okomica na crtu zatvaranja toga zaljeva u pravcu otvorenog mora.

U sporu iz 1985. (Gvineja/Gvineja Bisao), radilo se o povlačenju jedinstvene crte razgraničenja teritorijalnog mora, gospodarskog i epikontinentškoga pojasa. U prvom sektoru, Arbitražni tribunal povukao je crtu 12 milja udaljenu od gvinejskog otoka Alcatraz. U njezinom nastavku povukao ju je okomito na crtu koja spaja dvije točke na obalama trećih susjednih država (Senegala i Sijera Leone), vodeći na taj način računa o već izvršenim razgraničenjima i o onima koja tek treba izvršiti na čitavom obalnom prostoru zapadne Afrike.

U sporu o Epikontinentском pojasu (Libija/Malta) iz 1985, Haški sud je u prvoj etapi povukao privremenu crtu sredine. Potom je tu crtu prilagodio premiještajući je za 18 minuta širine u pravcu sjevera u korist Libije, uzimajući time u obzir nerazmjer u duljini relevantnih obala dviju država.

U Arbitraži o Kanalu Beagle (Argentina/Čile) iz 1977, Arbitražni sud je u jednome sektoru razgraničenja povukao morsku granicu kojom je ujedno raspodijelio između spornih strana sve otoke, otočiće, hridi i plićake s obje strane te granice. U povlačenju te crte vodio se načelom pripadnosti, tj. blizine takvih manjih formacija većim otocima, ali ponegdje i kriterijem glavnoga plovnog puta, kako bi svakoj strani osigurao, koliko je to moguće, da plovi u svojim vodama.

U francusko-kanadskom sporu iz 1982, Arbitražni sud je francuskim otocima Saint-Pierre-et-Miquelon dodijelio dodatnih 12 milja za gospodarski pojas, tj. 24 milje računajući od polaznih crta. U sektoru u smjeru juga i jugoistoka, u kojemu im se nikakva kanadska obala ne suprotstavlja, Sud je Francuskoj priznao punu širinu gospodarskog pojasa od 200 milja, računajući od polazne crte.

I napokon, u sporu *Jan Mayen* (Danska/Norveška) iz 1993, Haški sud je odredio područje preklapanja zahtjeva parničnih stranaka povlačenjem crte sredine, te druge crte od 200 milja od polaznih crta istočnog Grenlanda. To područje preklapanja potom je podijelio u tri sektora. Južni sektor podijelio je na prostorno jednake dijelove osiguravajući time objema stranama pravičan pristup ribljim izvorima. Potom je podijelio dva preostala sektora crtom na udaljenosti između najbližih točaka na granicama toga područja od 2 prema 1 u korist Danske, poštujući time još jedanput nerazmjer u duljini relevantnih obala dviju strana.

Summary

MARITIME DELIMITATIONS IN THE PRACTICE OF INTERNATIONAL COURTS AND TRIBUNALS

This article is a critical review with comments of the practice of international tribunals on maritime delimitations in the period between 1982 and 1993. However, its final conclusions relate to all this practice since 1969.

In all these cases but one, judges and arbitrators had in mind a median line, provisionally drawn. Only the Judgment of the Hague Court of 1982 (Tunisia/Libya) is different, mainly because both disputing parties agreed that the equidistance method would result in an inequitable delimitation (I.C.J. Reports 1982, p.79, par.110). But special circumstances in the delimitation process are always assessed in relation to the median line which is provisionally drawn.

That confirms the appropriateness of the equidistance - special circumstances rule, as provided in Article 6 of the 1958 Geneva Convention on the Continental Shelf, as well as in all conventional provisions relating to the delimitation of territorial sea. In fact it cannot be different in regard to delimitations of exclusive economic zone and of fisheries zones.

In order to describe the role of equity in judicial decisions on this subject-matter, one should start from the simplest geographical situations and proceed to those which are more complicated. It has been proved that delimitation of maritime areas situated between States whose coasts are opposite each other, is an easier task than that one between States with adjacent coasts. And if the cases were presented before international tribunals in this order, there would be certainly less misunderstandings, especially in respect to the so-called "equitable principles".

In an ideal geographical situation of opposite coasts of two States on the same distance and with equal length of their "relevant coast", the median line should

be the most equitable delimitation line in all possible respects. There are no special circumstances justifying deviations from it.

The excessive disproportion in the length of relevant parts of coast of parties is the main special circumstance justifying the adjustment or translation of median line in favour of the party with longer coast. In the Jan Mayen case of 1993, equitable access to the fishing resources of both parties was for the Hague Court another circumstance important for drawing the line in one zone of delimitation.

The delimitation of maritime areas between States with adjacent coasts is faced with quite particular problems. Ideal situation consists in a straight coastal line without presence of any islands, islets, rocks, banks or low-tide elevations in its proximity. The median line will coincide here with a line perpendicular to the line of general direction of the coast.

The strong concave or convex shape of coastal line, the presence of islands, islets, rocks or low-tide elevations, can therefore justify an adjustment of the median line or even its abandonment in order to attribute an equitable part of the area to both parties.

However, it seems that the delimitation process should start even here with drawing a provisional median line, just in order to assess all special circumstances of the area to be delimited. But a judge can seldom adjust or translate this line in favour of one party. When he finds necessary, he can reject it and adopt a quite different method of delimitation.

Especially in delimitations of maritime areas of a gulf or bay, it will sometimes be necessary to determine several zones of delimitation, and to draw a broken line under different angles.

Equity of a judge consists in the weight to be given to special circumstances which he himself ascertains, either in adjustment or translation of median line, or in drawing of a quite different line.

In geographical situations closer to these described as ideal, the role of equity of a judge will be modest. But it is highly unlikely that a judge or arbitrator will deal with such cases. In simple geographical circumstances the States concerned will agree on a median line or on a slightly modified median line as their maritime border, and the dispute will not arise at all.

Judges and arbitrators are charged to settle difficult cases only, what they cannot do without a resort to equity. This situation can create a false impression that the equidistance principle has been generally rejected by international courts and tribunals, what is not true at all.

In complicated situations, in particular when the judge must trace a broken line in several zones of delimitation, his responsibility becomes higher and higher. There will never be enough legal rules sufficiently precise, that can facilitate his job in these cases. Therefore maritime, as well as land delimitations, will always be fabric of judicial art rather than the strict application of legal rules.

It can be finally asked whether an operation of maritime delimitation, strictly speaking, consists in establishing of a maritime boundary, or rather in an apportionment of areas concerned by a line between disputing parties. However that is not a problem of our primary concern. Even a genuine apportionment based on distributive justice would not be contrary to the primary goal of almost all delimitations as it is set out in the 1982 Law of the Sea Convention, and which consists in achieving of "an equitable solution".